

Arviointikertomus 2012

HSY Helsingin seudun ympäristöpalvelut -kuntayhtymä
Tarkastuslautakunta

ARVIOINTIKERTOMUS HSY:N VUODEN 2012 TOIMINNASTA

SISÄLLYS

1 TARKASTUSLAUTAKUNNAN EHDOTUKSET YHTYMÄKOKOUKSELLE.....	2
2 TARKASTUSLAUTAKUNTA	3
3 YHTYMÄKOKOUKSEN KEVÄTKOKOUKSEN 2012 KEHOTUKSET HALLITUKSELLE.....	5
4 VESIHUOLLON YHTEISTYÖ KUNTIEN KANSSA	6
4.1 OMISTAJAKUNTIEN ASETTAMAT TAVOITTEET SEKÄ NIIDEN TOTEUTUMINEN JA SEURANTA	6
5 TYÖHYVINVOINTI JA SAIRAUSPOISSAOLOT	9
5.1 TOIMINNALLISET TAVOITTEET JA NIIDEN TOTEUTUMINEN	11
5.2 TALOUDELLISET TAVOITTEET JA NIIDEN TOTEUTUMINEN	11
5.3 LAADULLISET TAVOITTEET JA NIIDEN TOTEUTUMINEN.....	12
6 HANKINNAT, HARMAA TALOUS JA TILAAJAVASTUUSÄÄNNÖSTÖ	13
7 HSY:N STRATEGISET, TOIMINNALLISET JA LAADULLISET TAVOITTEET SEKÄ NIIDEN TOTEUTUMINEN VUONNA 2012.....	17
7.1 STRATEGISET TAVOITTEET JA NIIDEN TOTEUTUMINEN.....	17
7.2. TOIMINNALLISET JA LAADULLISET TEKIJÄT TOIMIALUEITTAIN.....	21
7.2.1 Jätehuolto	21
7.2.2 Vesihuolto.....	24
7.2.3 Seutu- ja ympäristötieto.....	25
7.3. TOIMINNALLISET JA LAADULLISET TEKIJÄT TUKIPALVELUISSA, MATRIISITOIMINNOISSA JA HALLINNON YKSIKÖISSÄ.....	28
7.3.1 Tukipalvelut.....	28
7.3.2 Matriisitoiminnot.....	28
7.3.2.1 Asiakaspalvelu	28
7.3.2.2 Tutkimus, kehitys ja innovaatio	28
7.3.3 Hallinnon yksiköt.....	29
7.3.3.1 Hallintoyksikkö	29
7.3.3.2 Talousyksikkö	29
7.3.3.3 Henkilöstöyksikkö.....	29
7.3.3.4 Viestintäyksikkö	31
7.3.3.5 Kehittämissyksikkö.....	31
8 HSY:N TALOUDELLISET TAVOITTEET JA NIIDEN TOTEUTUMINEN VUONNA 2012.....	32
8.1. SITOVIEN TAVOITTEIDEN TOTEUTUMINEN TULOSALUEITTAIN.....	33
8.1.1 Jätehuolto	34
8.1.2 Vesihuolto.....	35
8.1.3 Seutu- ja ympäristötieto.....	36
8.1.4 Tukipalveluiden tulosalue	37
8.1.5 Kuntayhtymän johto, ohjaus ja kehittäminen.....	37
8.2. HSY:N TALOUDEN JA RAHOITUKSEN KEHITTYMINEN VUONNA 2012	38
9 HALLINTO JA JOHTAMINEN.....	40
9.1. HSY JÄSENKUNTIEN OMISTAJAOHJAUKSEN KOHTEENA	40
9.2. TILIVELVOLLISTEN TOIMINTA.....	40
9.3. TALOUDEN JA TOIMINNAN SEURANTA.....	41
9.4. SISÄINEN VALVONTA, RISKIENHALLINTA JA SELONTEKO	41
9.5. SISÄINEN TARKASTUS.....	42
10 TILINTARKASTUS	43
11 ALLEKIRJOITUKSET	44
LIITTEET	

1 TARKASTUSLAUTAKUNNAN EHDOTUKSET YHTYMÄKOKOUKSELLE

Helsingin seudun ympäristöpalvelut HSY on kuntayhtymä, joka tarjoaa yli miljoonalle Helsingin seudun asukkaalle jäte- ja vesihuoltopalveluja sekä seudullista tietoa muun muassa ilmanlaadusta, ilmastonmuutoksesta ja asumisesta. HSY aloitti toimintansa 1.1.2010.

Tarkastuslautakunta on painottanut vuoden 2012 arvioinnissaan työhyvinvointia, vesi- huollon yhteistyötä kuntien kanssa sekä hankintatoimintaa ja seurannut organisaa- tiomuutokseen liittyvien keskeisten asioiden edistymistä.

Vuosi on ollut tarkastuslautakunnan arvion mukaan HSY:lle edelleen kehittämispainot- teinen ja vaatinut henkilöstöltä muutosvalmiutta ja venymistä. Samalla organisaatiota, prosesseja ja järjestelmiä on pyritty tavoitteellisesti kehittämään ja hakemaan syner- giahyötyjä sekä luomaan yhtä yhtenäistä kuntayhtymää. Kuntayhtymän muutoskyvyn lisäksi haasteena on ollut yhtymän tiukan taloudellisen tilanteen parantaminen.

Tarkastuslautakunta ehdottaa tekemänsä arvioinnin perusteella, että yhtymäkokous:

- a. merkitsee tiedoksi tarkastuslautakunnan arviointikertomuksen HSY:n vuoden 2012 toiminnasta ja taloudesta sekä lähettää sen tiedoksi ja toimenpiteitä var- ten HSY:n hallitukselle
- b. kehottaa hallitusta antamaan yhtymäkokoukselle selvityksen vuoden 2013 ai- kana toimenpiteistä, joihin tarkastuslautakunnan suositusten perusteella on ryhdytty
 1. HSY:ssä laaditaan työhyvinvoinnin suunnitelma mahdollisimman pian.
 2. HSY tarkentaa ja vahvistaa ohjeita harmaan talouden torjumiseksi, jotka sisältävät TEM:n tilaajavastuulain edellyttämät toimenpiteet ja joihin kuu- luisivat myös alihankintojen ketjutiedot.
 3. Kuntatekniikan yhteistyösopimuksen syntymistä kiirehditään HSY:n toi- mesta.

Tarkastuslautakunta tuo yhtymäkokouksen päätöksen 29.5.2012 mukaisesti arviointi- kertomuksen yhtymäkokouksen käsiteltäväksi yhdessä hallituksen arviointikertomuk- sesta antaman lausunnon kanssa. Hallitus tulee käsittelemään arviointikertomusta 2012 kokouksessaan 26.4.2013.

2 TARKASTUSLAUTAKUNTA

HSY Helsingin seudun ympäristöpalvelut -kuntayhtymän tarkastuslautakunta huolehtii kuntalain 71 §:n nojalla HSY:n hallinnon ja talouden tarkastuksen järjestämisestä. Lautakunta valmistelee yhtymäkokoukselle hallinnon ja talouden tarkastusta koskevat asiat sekä arvioi, ovatko yhtymäkokouksen asettamat toiminnalliset, laadulliset ja taloudelliset tavoitteet toteutuneet. Lisäksi lautakunnan tehtävänä on kiinnittää huomiota toiminnan, toimintatapojen sekä palvelujen järjestämisen tarkoituksenmukaisuuteen.

Yhtymäkokouksen 17.6.2009 valitseman tarkastuslautakunnan kokoonpano on seuraava:

<i>Puolue</i>	<i>Jäsen</i>	<i>Varajäsen</i>
SDP	Arja Hörhammer, Helsinki	Aarno Turunen, Espoo
Vihreät	Jukka Jormola, Vantaa	Hanna Valtanen, Helsinki
Kokoomus	Kaj Laaksonen, Vantaa	Marilla Kortessalmi, Vantaa
Kokoomus	Minna Ruuth, Helsinki	Miikka Heinäsmäki, Helsinki
Kokoomus	Pertti Eklund, Kauniainen	Martti Syväniemi, Kauniainen

Lautakunnan puheenjohtajana on Kaj Laaksonen. Varapuheenjohtajana on toiminut Jukka Jormola. Puheenjohtaja toimii lautakunnan esittelijänä.

HSY:n yhtymäkokous on valinnut 22.1.2010 tilintarkastusta suorittamaan JHTT-yhteisö Ernst & Young Julkispalvelut Oy:n toimintavuosille 2009–2012. Vastuullinen tilintarkastaja on osallistunut useimpiin lautakunnan kokouksiin ja esitellyt tarkastuksen suunnittelusta 23.8.2012 ja 25.9.2012, sekä raportoinut välituloksista 3.12.2012 ja tuloksista 19.4.2013.

Tarkastuslautakunnan valmistelijana on toiminut JHTT, CIA, CCSA, CISA, CFE Helge Vuoti KHT-yhteisö BDO Oy:stä.

Yhtymäkokouksen 17.6.2009 valitsema tarkastuslautakunta on kokoontunut kuusi (6) kertaa syksyllä 2012 ja kymmenen (10) kertaa keväällä 2013 eli yhteensä 16 kertaa.

Tilivuoden 2012 arviointia varten lautakunnan kokouksissa on ollut kuultavina seuraavat HSY:n johtoon kuuluvat henkilöt:

<i>Henkilö</i>	<i>Asema</i>	<i>Kokouspäivä</i>
Hannele Luukkainen	HSY:n hallituksen puheenjohtaja	22.10.2012
Raimo Inkinen	HSY:n toimitusjohtaja	23.8.2012, 7.3.2013 ja 4.4.2013
Tommi Fred	HSY:n vesihuollon toimialajohtaja	25.9.2012
Riitta-Liisa Hahtala	HSY:n viestintäjohtaja	15.11.2012
Matti Hilli	HSY:n hallintojohtaja	17.1.2013 ja 4.4.2013
Pekka Hänninen	HSY:n talousjohtaja	15.11.2012 ja 4.4.2013
Irma Karjalainen	HSY:n seutu- ja ympäristötiedon tulosalueen johtaja	22.10.2012 ja 4.4.2013
Erja Kiiskilä	HSY/HSL sisäisen tarkastaja	15.11.2012
Leena Lehtoruusu	HSY:n henkilöstöjohtaja	22.10.2012 ja 17.1.2013
Mikko Lindholm	HSY:n tietohallintopäällikkö	3.12.2012
Ari Melakari	HSY:n vesihuollon osastonjohtaja	4.4.2013

Leena Mikkonen-Young	T&K&I matriisin puheenjohtaja	17.1.2013
Kirsti Mäkinen	HSY:n kehittämispäällikkö	3.12.2012
Tuija Rätty	HSY:n tukipalveluiden tulosalueen johtaja	23.8.2012
Markku Salo	HSY:n jätehuollon toimialajohtaja	25.9.2012 ja 4.4.2013

HSY:n toimitusjohtaja ja johtavat viranhaltijat ovat osallistuneet 4.4.2013 pidettyyn tarkastuslautakunnan kokoukseen, jossa on käsitelty arviointikertomusluonnosta.

Tämä arviointikertomus perustuu edellä mainittujen henkilöiden kuulemiseen, katselmuksiin, HSY:n pöytäkirjojen, raporttien ja selvitysten tarkasteluun sekä lautakunnan tekemään arviointityöhön.

Tarkastuslautakunta on osallistunut pääkaupunkiseutujen tarkastuslautakuntien yhteiskokoukseen 13.11.2012 Espoossa.

3 YHTYMÄKOKOUKSEN KEVÄTKOKOUKSEN 2012 KEHOTUKSET HALLITUKSELLE

Yhtymäkokous päätti (29.5.2012, § 9) tarkastuslautakunnan arviointikertomuksen 2011 käsittelyssä yksimielisesti:

- "d merkitä tiedoksi tarkastuslautakunnan ehdotukset:
- merkitä tiedoksi arviointikertomuksen HSY:n vuoden 2011 toiminnasta ja taloudesta sekä lähettää sen tiedoksi ja toimenpiteitä varten HSY:n hallitukselle,
 - kehottaa hallitusta huolehtimaan siitä, että HSY:ssä laaditaan kokonaisvaltainen talouden sopeuttamisohjelma koko kuntayhtymälle,
 - kehottaa hallitusta huolehtimaan siitä, että kuntayhtymällä on koko ajan toimiva ja riittävästi resursoitu sisäinen tarkastus,
 - kehottaa hallitusta huolehtimaan siitä, että laaditaan hallituksen oma arvio kuntayhtymän sisäisen valvonnan tilasta ja mahdollisista kehittämistarpeista,
 - kehottaa hallitusta huolehtimaan siitä, että seutu- ja ympäristötiedon tehtävät selkeytetään,
 - kehottaa hallitusta huolehtimaan siitä, että henkilöstökertomus, henkilöstösuunnitelma ja työhyvinvointisuunnitelma laaditaan mahdollisimman pian tilinpäätöksen jälkeen,
 - kehottaa hallitusta huolehtimaan siitä, että kuntayhtymän vesihuollossa luodaan kaikkien kaupunkien kanssa sovellettava yhtenäinen toimintatapa sekä selvittää ja sopia vastuu vesihuollossa hulevesien hoitamisesta HSY:n ja peruskuntien välillä erillään kuntatekniikka-projektista,
 - kehottaa hallitusta huolehtimaan siitä, että HSY:n talousarvion seuranta tulee järjestää sellaisella tavalla, että sitovien määrärahojen seuranta on mahdollista toimintavuoden aikana ja mahdolliset ylitykset saatetaan yhtymäkokouksen käsittelyyn toimintavuoden aikana sekä
- e kehottaa hallitusta antamaan selvityksen vuoden 2012 aikana toimenpiteistä, joihin kehotusten johdosta on ryhdytty,"

Hallitus on kokouksessaan 25.9.2012, § 104 käsitellyt selvityksen antamista yhtymäkokoukselle tarkastuslautakunnan vuonna 2012 hallitukselle tekemien kehotusten johdosta suoritetuista toimenpiteistä.

4 VESIHUOLLON YHTEISTYÖ KUNTIEN KANSSA

4.1 OMISTAJAKUNTIEN ASETTAMAT TAVOITTEET SEKÄ NIIDEN TOTEUTUMINEN JA SEURANTA

Tarkastuslautakunta on arvioinut vesihuollon yhteistyötä kuntien kanssa investointiohjelmien, korjausrakentamisen, suunnittelun ja yhteistyösopimusten pohjalta.

Kuntayhtymän jäsenkaupungit ovat siirtäneet vesilaitostensa toiminnan 1.1.2010 Helsingin seudun ympäristöpalvelut -kuntayhtymälle. HSY:hyn yhdistetyt vesilaitokset ovat olleet sitä ennen osa jäsenkaupunkien organisaatioita, joten niiden toimintatavat ja toimintakulttuuri ovat olleet erilaisia.

Yhteisen toimintatavan löytämiseksi ja omistajaohjauksen onnistumiseksi kaupunkien on valmisteltava yhdessä kuntayhtymän toiminnalle asetettavat tavoitteet. Lähtökohtaisesti kaikkien jäsenkuntien tilanne on erilainen. Helsingissä on tulossa mittavat korjaus- ja saneeraustoimenpiteet sekä iso uusininvestointiohjelma Itä-Helsinkiin. Vantaalla vaikuttavat etäisyydet ja suuret investoinnit Kehä-radon ja Kivistön osalta. Korjausrakentaminen painottuu suunnitelmalliseen verkoston ylläpitoon. Espoossa korostuvat sekä korjaus- että uusrakentaminen kohtuullisen tasapuolisesti. Kauniaisissa ei ole odotettavissa merkittävän suuria, normaalia poikkeavia korjaus- tai uusrakennusprojekteja.

Lisäksi on otettava huomioon HSY:n omat merkittävät projektit: Blominmäki ja runkovesijohto Espooseen, Pitkälän alavesisäiliö ja Viikinmäen saneeraus.

HSY on velvollinen toteuttamaan vesihuollon kaikille osapuolille ja toimimaan lain mukaan. HSY:n vaikeutena on, että eri kunnilla on erilaiset toiveet. Jokainen jäsenkunta myös poikkeaa toisistaan asukaslukumäärän kehityksen ja sijaintinsa tuomien haasteiden perusteella. Jokaisen kaupungin osalta voidaan nimetä seuraavat tärkeimmät tavoitteet:

- turvata asemakaavoituksen toteutuminen
- toiminnalliset tavoitteet esimerkiksi synergiahyödyt
- taloudelliset tavoitteet esimerkiksi kustannustehokkuus
- laadulliset tavoitteet esimerkiksi palveluaste, palvelun toimivuus ja luotettavuus.

Kunkin kaupungin omia erilaisia tavoitteita on vaikea viedä eteenpäin. Investointeja tehtäessä pyritään tasapuolisuuteen ja kohdellaan kaikkia kaupunkeja samalla tavalla. HSY:n investointiohjelma tulee lausunolle jäsenkaupungeille, mutta ohjelma on ollut aika yltäosalla sisältäen vain suunnitelmat, mutta ei investointihankkeita konkreettisemmin. HSY:n ja eri jäsenkaupunkien suunnitteluajataulut ovat kulkeneet eri tahtiin. Esimerkiksi Helsinki haluaa tietää talousarvionsa yleensä varhaisemmin keuhällä ja Vantaa vasta myöhemmin kesän jälkeen. Nyt HSY:n suunnittelun lausunnot tulevat keuhällä, mikä on huono ajankohta antaa kattavasti lausuntoja. Suunnitteluajataulut pitäisi saada paremmin kytkettyä HSY:n ja eri jäsenkuntien vuosikelloihin sopiviksi. Tämän lisäksi tulevat pakolliset investoinnit esimerkiksi runkovesilinjojen hajoamiset, missä investoinnit on vain pakko tehdä riippumatta suunnittelusta.

Rahaliikenne HSY – jäsenkaupungit välillä sujuu ilman byrokratiaa. Yhteistyöhengessä HSY:n ja jäsenkaupunkien välillä ei koeta olevan ongelmia. Suurempia esteitä on saada aikataulut sovitettua yhteen. HSY:n yhtymäkokouksen asiakirjat tulevat tällä hetkellä jäsenkunnille kiireellä, koska kaupunkien konserniohjauksen kokousjärjestelyt vaativat myös oman aikansa, ennen kuin jäsenkaupungeissa ehditään sisäisesti käsitellä asioita. Ehdoton minimiaika kaupungeille on kaksi tai kolme viikkoa ja kun tarvitaan luottamushenkilökäsittelyä noin kuukausi.

Jäsenkaupungeilla on myös toiveita, että tärkeistä ja akuuteista asioista oltaisiin HSY:stä yhteydessä ja kerrottaisiin lyhyillä tapaamisilla tai muutoin suullisesti. Käytännön yhteistyötä on rakennettu jo useamman vuoden ja yhteisiä työryhmiä on istunut pitkään miettimässä, miten saadaan käytännön vesihuollon saneeraukset ja rakentaminen toimimaan yhdessä. Vesihuollon suunnittelun ohjeistusta on laadittu yhdessä ja yhteistyösopimusta on laadittu useamman vuoden. Sopimusluonnos on tehty ja tavoitteena on, että se astuisi voimaan vuonna 2013.

Vesihuollossa on odotettavissa merkittäviä uusinvestointeja. Lisäksi vedenpuhdistuksen suuret perusparannukset ovat viivästyneet. Osaltaan merkittävänä toiminnallisena tavoitteena voidaan pitää kuntatekniikan yhteistyösopimusta. Tavoitteena oli saada sopimukset syntymään vuonna 2012 yhteisistä periaatteista, joita noudatetaan vuodesta 2013 alkaen. Kaikki jäsenkunnat ovat olleet vahvasti omissa näkemyksissään. Merkittäviä raha-asioita ovat kuitenkin vain johtosiirrot. Huleveden käsittelyn käytännöt tulisi sopia sitoviksi. **Yhteistyösopimuksen valmistelu on edennyt hitaasti, koska on jouduttu sovittelemaan hyvin yksityiskohtaisesti eri kaupunkien tarpeita.**

Tarkastuslautakunta suosittelee, että kuntatekniikan yhteistyösopimuksen syntymistä kiirehditään HSY:n toimesta.

Taloudellisten tavoitteiden osalta on lähtökohtaisesti pidetty kiinni talousarviosta. Talousarvio jakaa taloudelliset tavoitteet toiminnan tuottoihin ja kuluihin. Tärkein osio on vesihuollon investointien talousarvio. Siinä suurimmat erot syntyvät veden jakelun ja viemäroinnin investoinneista kuntakohtaisesti. Investoinnit jäävät talousarviota pienemmiksi jo toisena vuotena peräkkäin. Tämä osaltaan tuo paineita tuleville vuosille: verkostohankkeet (sekä uusrakentaminen että verkoston saneeraus). Verkostosaneerauksessa jälkeen jääminen aiheuttaa vuotuisissa toimintasuunnitelmissa jatkuvaa seuranta ja riskien korostumista. Synergiahyödyt eivät riitä talouden tasapainoon. Alijäämä on kurottu kiinni taksoja korottamalla. Käyttötalous on tasapainossa, mutta investointiin ja velkaan tarvitaan taksojen korottamista. Vuonna 2013 vesihuollossa tulee olemaan yhtenäiset taksat, mikä käytännössä tarkoittaa hintojen nousua HSY-alueella.

Vesihuollon operatiivisen toiminnan organisointi on pääosin valmis. Tavoitteena on ollut synergiaetujen löytäminen ja hyödyntäminen, siten toimia kustannustehokkaasti, parantaa palveluastetta sekä palvelun toimivuutta ja siten olla luotettava toimija. Keskitämällä vesihuollon kokonaisvastuu HSY:lle kyetään vastaamaan entistä paremmin asiakkaan ja kuntalaisten vesihuollolle asettamiin odotuksiin, joista keskeisimpiä ovat laadukkaat ja luotettavat tuotteet, toimintavarmuus ja edulliset hinnat. Vesihuollon integraation edistäminen ja toiminnan kehittämissuunnitelma vaatii jatkuvaa työstämistä, tiedottamista ja yhteistyötä jäsenkuntien kanssa. Budjettitekniset syyt eivät saa jatkossa olla esteenä suunnitelmalliseen ja järjestelmälliseen korjaamisrakentamiseen. Riskienhallinta ja -suunnitelma on hyvä muistaa ja päivittää, jotta välttyään saneerauksien viivästymiseltä aiheutuvilta moninkertaisilta kuluilta.

Perussopimuksen mukaan HSY on velvollinen rakentamaan ja laajentamaan vesihuoltoverkostoaan kunkin jäsenkunnan edellyttämässä aikataulussa ja laajuudessa. Kaikki investoinnit ja saneeraukset rahoitetaan HSY:n toimesta

HSY:n vesihuollon investoinnit jakaantuvat kahteen osaan:

1. Kaupunkilähtöiset hankkeet, joihin sisältyy kaavoituksen mukainen laajentuminen ja laajentuminen haja-asutusalueelle, johtosiirrot ja katuhankkeiden yhteydessä toteutettavat verkostosaneeraushankkeet

-
2. Vesihuoltolähtöiset hankkeet, joihin sisältyy myös vesi- ja viemäriverkoston saneerausinvestoinnit.

Synergiaetujen saavuttamisessa ja yhteistyössä omistajakuntien kanssa erityisesti **vesihuollon johtosiirroissa ja vesi- ja viemäriverkoston saneerausinvestoinneissa on vielä paljon kehitettävää**. Vesihuollon integraatioprosessi ja toimintatapojen yhtenäistäminen on edennyt liian hitaasti ollen vielä pahasti kesken kolmen toimintavuoden jälkeen. Yhtenäisien käytäntöjen puuttuminen asettaa jäsenkunnat eriarvoiseen asemaan, aiheuttaa samoista asioista uudelleen neuvottelut useissa työryhmissä ja eri projekteissa ja kuormittaa henkilökuntaa niin kuntien kuin HSY:n organisaatioissa tarpeettomasti. Erityisesti hankkeiden kustannusjaot ja niiden periaatteet tulisi saada yhteisesti sovittua viiveettä. Kaupunkilähtöisien hankkeiden määritelmä on aiheuttanut epäselvyyttä ja kysymyksiä vastuisiin liittyen ja niitä on toistaiseksi sovittu yksittäistapauksina, mikä ei voi olla järkevää eikä tasapuolistakaan.

Esimerkkeinä voidaan mainita sellaiset saneerauskohteet, joissa joudutaan uusimaan vesihuoltoputkistoja joko niiden huonon kunnon tai uuteen paikkaan siirron vuoksi. HSY on kuitenkin esittänyt, että putket eivät ole vielä elinkaareltaan lopussa eikä HSY osallistu kokonaisuudessaan uusimiskustannuksiin. Esimerkiksi Tapiolan alueen saneerausksessa tulee tällaisia tapauksia jatkuvasti esille. Tällaisia tapauksia varten on valmisteilla pelisäännöt kuntien tasapuolisen kohtelun varmistamiseksi ja resurssien tuhlaamisen välttämiseksi (kuntatekniikan yhteistyösopimus).

Kuntatekniikan yhteistyösopimuksen osalta molemminpuolinen tietojen vaihto, esimerkiksi kuntateknisten hankkeiden vuosittaisista työohjelmista, on saatu toimimaan pääosin hyvin. Tarvetta edelleen parantaa yhteistyötä on erityisesti katusuunnitelmiin liittyviin vesihuollon suunnitelmiin, niiden ohjaukseen ja tarkistamiseen tai toteutusvaiheen työmaavalvontaan liittyen. HSY:n tulisi varata tähän riittävästi resursseja, jotta hankkeiden käynnistys ei viivästyisi ja tarvetta tarkistaa suunnitelmia kesken käynnissä olevien hankkeiden ei syntyisi.

Hulevesistä aiheutuu vesihuollolle ongelmia jätevesipäästöjen kannalta ja ne lisäävät osaltaan puhdistettavan jäteveden määrää. Eri kuntien tilanne hulevesimäärien osalta on erilainen, esimerkiksi Helsingissä on laaja sekaviemäröity alue. Hulevedet ovat eräs keskeinen syy viemärien ja puhdistamojen kapasiteetin kasvattamistarpeelle asukasmäärän lisääntymisen ohella.

Kunnat ovat tehneet hulevesistrategioita ja -ohjelmia, joiden toteuttaminen on eri kunnissa eri vaiheessa. Sopimusten ja kehittämistavoitteiden tekeminen HSY:n vastuulle jäävästä osasta hulevesiverkostoa kussakin kunnassa pitäisi aloittaa valmisteilla olevan lainsäädännön mukaisesti. Kuntien välisessä ns. perustamissopimuksessa ja HSY:n perussopimuksessa on todettu, että hulevesiputket kuuluvat HSY:n vastuulle. Hulevesiverkostot muodostuvat putkista, avouomista ja muista vesirakenteista. Hulevesiverkoston tarkkaa kuvausta omistusoikeuden ja hoitovastuun osalta ei ole tehty.

Tarkastuslautakunta pitää tärkeänä, että kuntatekniikan yhteistyösopimusta tarkennetaan vastaamaan valmisteilla olevan lainsäädännön uusia painotuksia vesihuollolle ja hulevesien hallinnalle.

5 TYÖHYVINVOINTI JA SAIRAUSPOISSAOLOT

Tarkastuslautakunta on arvioinut työhyvinvoinnin suunnitelmallisuutta ja sairauspoissaolojen seurantaa, työtyytyväisyyskyselyn tuloksia ja toimenpiteitä.

Työhyvinvointisuunnitelma 2012

HSY:n yhtymästrategian mukaan sen toimintaa ohjaaviin arvoihin kuuluu kehittää henkilöstön osaamista ja luoda vetovoimainen työnantajakuva.

HSY:n varhe-maksujen määräytymiseen vaikuttaa yhteisön historia. YTV:ltä peräisin olevan henkilöstön osalta varhe-maksut on sovittu jakautuvaksi suhteessa HSY 86,3 % ja HSL 13,67 %. Kuntien vesilaitoksilla työskennelleen henkilöstön vanhat maksut jäivät kunnille, eivätkä siis siirtyneet HSY:lle. HSY tulee olemaan ”normaalissa” tilanteessa vuonna 2016, jolloin ns. aikaisempi historia ei enää vaikuta HSY:n maksutasoon, vaan sen KuEL-maksu muodostuu puhtaasti oman historian perusteella.

Vuonna 2010 KuEL-eläkkeelle siirtyneitä oli 16 henkilöä, joiden keski-ikä oli 62,4 vuotta. Vastaavasti HSY:n KuEL-maksut olivat keskimäärin 22,9 %, eli 6 849 000 euroa. Vuonna 2011 siirtyi eläkkeelle 20 henkilöä keski-ikänsä ollessa 59,7 vuotta. Vuonna 2011 oli KuEL-työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneitä 7 henkilöä, yksi osatyökyvyttömyyseläkkeelle, kolme työkyvyttömyyseläkkeelle ja kolme kuului kuntoutustuen piiriin. Ainoastaan osatyökyvyttömyystapaus ei vaikuta ns. varhe-maksun syntyyn. Jokainen työkyvyttömyystapaus tuo merkittävän lisälaskun HSY:lle. Lisäksi kuntoutustuki ja ennenaikaiset eläkkeelle siirtymiset aiheuttavat vuosittain lisäkuluja.

Vuonna 2011 KuEL-maksu oli 23,5 %, eli 7 349 000 euroa. Kasvua edellisvuoden maksuun oli 500 000 euroa. Ko. kasvu muodostuu siis osin HSY:n aikaisista ja YTV:n aikaisista varhaiseläkkeistä tulevista maksuista (varhe-maksu) ja ennen laskettua eläkeikää muodostuvista eläköitymiskustannuksista.

Ottaen huomioon suurimmat ammattiryhmät, haasteellisen ikäalueen 40–50 -vuotiaat sekä eläkeikää lähestyvät ja kuntayhtymän toiminta-alueen, näyttää KEVAN arvion mukaan HSY:n tilanne normaalilta ja osittain jopa hyvältä kunta-alan verrokkeihin verrattuna. Tästä on esimerkkinä esimerkiksi varhaiseläkkeistä tulevien maksujen aleneva kehityssuunta. Tähän on osaltaan vaikuttanut esimerkiksi se, että HSY on saanut uutta, nuorta ja osaavaa työvoimaa riveihinsä. Kuntayhtymässä on myös tehty ennakoivaa yhteistyötä KEVAN kanssa ns. Kaari-palvelun muodossa.

KEVAN eläkepoistumaennusteen mukaan seuraavan viiden vuoden 2013–2017 aikana vanhuuseläkkeelle siirtyy 89 henkilöä, keskimäärin 17,8 henkilöä per vuosi ja työkyvyttömyyseläkkeelle 36 henkilöä, keskimäärin 7,2 henkilöä per vuosi. Tämä ennuste tuo haasteita vetovoimaiselle työnantajakuvalle, mistä löydetään uudet tekijät ja millä kateetaan edellä mainitusta poistumasta aiheutuvat ylimääräiset eläkemenot vuosittain. Lisäksi haasteita tuovat sairauspoissaolot sekä työtapatuemat ja niistä aiheutuvat vuosittaiset välittömät ja välilliset kustannukset.

HSY:n talous- ja toimintasuunnitelman 2011–2013 mukaan tavoitteina on muun muassa, että henkilöstöasioiden toimintaohjelma on tehty ja vakiintunut työkaluksi.

HSY:ssä ei ole tehty varsinaista työhyvinvoinnin suunnitelmaa 2012, vaan suunnitelma koostuu eri asiakirjoista, toiminnan kehittämisestä ja varsinaisesta tekemisestä. Vuonna 2011 on otettu käyttöön varhaisen tuen malli, päihdemalli, työhön paluun tukemisen malli sekä asiallisen käyttäytymisen malli. Uusien mallien käyttöön ottamiseen on liittynyt esimieskoulutusta. Johtamiselle on myös luotu periaatteet: HSY:ssä johtaminen on luottamukseen sekä kannustamiseen ja motivointiin perustuvaa toimintaa. Esimiehille on tulossa valmennusta yhteisten toimintamallien käyttöönottoon. Esimiehet saivat myös ohjeistusta työnjohtoon liittyvistä ”pelisäännöistä”.

2012 on HSY:ssä panostettu muutoksen johtamiseen ja esimiestyön kehittämiseen. Työterveyshuollon kanssa on segmentoitu henkilöstön työtehtävät, ikäjakaumat sekä fyysinen työympäristö, -menetelmät ja työmäärät. Työhyvinvointitoimintaan on kuulunut liikuntasetelit, kulttuurisetelit, tyky-päivät ja osin Aslak-kuntoutusta.

Syksyllä 2012 tehty henkilöstökyselyn tulokset osoittavat parannusta ja kehittymistä monella alueella. Lisäksi vastausprosentti on parantunut edellisestä vuodesta, mikä kuvastanee kiinnostusta henkilöstöasioihin. Parannusta kyselyn perusteella on tapahtunut: esimerkiksi oman työn kiinnostavuus, mahdollisuus käyttää osaamistaan, jaksaminen työssä sekä tasapaino työn ja vapaa-ajan välillä ovat kaikki hyvällä tasolla. Eniten kehitettävää löytyy aikaisempien vuosien tapaan esimiestyöstä. Palautteen antaminen, töiden tasapuolinen jakaminen sekä ristiriitojen ratkaiseminen ovat esimiehen työssä suurimmat kehittämiskohteet.

HSY:ssä on palkkojen tasa-arvoistamiseen myönnetty lisäpanostus ja työyksiköissä järjestetään vuosittain omia työhyvinvointitapahtumia.

Sairauspoissaolot 2012 keston mukaan	Päiviä	%-osuus	Tapauksia	%-osuus
Poissaolot 1-3 pv	2 495	18,0	1 310	64,4
Poissaolot 4-7 pv	1 843	13,3	355	17,4
Poissaolot 8-14 pv	2 035	14,7	180	8,8
Poissaolot 15-30 pv	2 321	16,7	108	5,3
Poissaolot yli 30 pv	5 186	37,4	82	4,0
Poissaolot yhteensä	13 880	100,0	2 035	100,0
Poissaolopäivät/henkilö	15,3			

Vuoden 2012 henkilöstötilaston mukaan HSY:n sairauspoissaolojen määrä per henkilö oli vuonna 2012 keskimäärin 15,3 päivää. Vuoden 2012 HSY:n sairauspoissaolojen määrä per henkilö oli vuonna 2012 keskimäärin 15,3 päivää ja 18 päivää vuonna 2011. Määrä on laskenut edellisvuodesta. Lyhyet poissaolot ovat hieman nousseet, mutta muut poissaolot ovat laskeneet merkittävästi. Myös sairauspoissaolotapausten lukumäärä on laskenut edellisestä vuodesta. Kehitys on ollut myönteinen.

Työhyvinvointi on monitahoinen kokonaisuus, johon vaikuttavat työntekijän terveys, työssä jaksaminen, työpaikan turvallisuus ja työntekijän osaaminen sekä työssä viihtyminen sekä johtaminen ja työn organisointi.

Työn johtaminen vaatii henkistä panostusta ja osaamista, on tunnistettava yksiköt jossa tulee olemaan ongelmia. Noin 400 henkilöä työskentelee ”altistavassa” työssä, jossa, on huomioitava melun, kemikaalien, työn raskauden, työympäristön, jne. tuomat haasteet. Työterveyshuollon kanssa ollaan laatimassa työterveyssuunnitelmaa, joka sisältää seuraavat toimenpiteet: tunnistetaan työtehtävät ja niiden vaativuustasot, otetaan käyttöön säännöllinen seuranta (esim. kvartaalipalaverit), tunnistetaan mahdolliset ammattitautiriskit, seurataan sairauspoissaoloja ja työtapaturmien kehitystä.

KEVA tarjoaa maksutta asiantuntijatukea, koulutusohjelmia, työyhteisökyselyjä esimiehille ja Kaari-palveluita, jolla rakennetaan työyhteisölle työhyvinvoinnin työkalut tasa-painottamaan työhyvinvoinnin kehittämistä ja työssä jaksamista.

5.1 TOIMINNALLISET TAVOITTEET JA NIIDEN TOTEUTUMINEN

Toiminnalliset tavoitteet työhyvinvoinnille ja työturvallisuudelle ovat johtamisen osaamisen ja esimiestaitojen kehittäminen, kehityskeskustelut ja niiden laadullisuus, varhaisen tuen (puuttumisen) mallin käyttöönotto ja tunnistaminen sekä työympäristön, työturvallisuuden ja työrutiinien hallinta.

Vuonna 2011 tehtiin HSY:ssä henkilöstökysely. Tämän kyselyn tulosten osalta johtoryhmä on asettanut vuodelle 2012 HSY-tasoisia tavoitteita joista osa on siirretty tulostavoitteisiin, joiden pohjalta yksiköt tekivät omat toiminta- ja kehittämissuunnitelmansa, joita voidaan järjestelmän avulla seurata ja mitata kehitystä. Kehittämistoimenpiteitä ovat kehityskeskustelujärjestelmän osalta roolien ja tavoitteiden selkeys ja palautteen saaminen/hyödyntäminen. Johtamisen ja esimiestyön kehittämisen osalta on otettu käyttöön esimieskoulutukset, prosessien selkeyttämiset ja niistä tehdyt toimintakäsikirjat sekä varhaisen puuttumisen malli.

Vaikutusseuranta tulee, kun kysely tehtiin uudestaan syksyllä 2012. Tulosten osalta voidaan todeta, että syksyllä 2012 tehty henkilöstökyselyn tulokset osoittavat parannusta ja kehittymistä monella alueella, mikä osoittanee henkilöstökyselyn perusteella tehtyjen toimenpiteiden vaikuttaneen myönteisesti henkilöstön työhyvinvointiin.

5.2 TALOUDELLISET TAVOITTEET JA NIIDEN TOTEUTUMINEN

Taloudellisia tavoitteita ovat: yli 60 pv sairauspoissaolojen tunnistaminen ja kustannussuhteeseen vaikuttaminen, yli ja alle 14 pv sairauspoissaoloihin puuttuminen/ehkäisy sekä lyhytaikaisten sairauspoissaolojen vähentäminen, työkyvyttömyyseläkkeiden kehittyminen, välittömien ja välillisten kustannusten minimointi.

Eläkepoistumaennusteen osalta tilanneanalyysit ovat tärkeitä. Suurin haaste on löytää syyt, miksi jäädään ennenaikaiselle eläkkeelle tai miksi jäädään työkyvyttömyyseläkkeelle. Ongelmia tunnistamisen osalta on:

- ei voida tietää miten työkyvyttömyys kehittyy
- fyysinen ala, tulee ennenaikaisia eläköitymisiä
- välittömien kustannusten lisäksi välilliset kustannukset.

KuEL-tökyvyttömyyseläkkeelle siirtyvien osalta tuki- ja liikuntaelinsairauksien ennalta ehkäisevä työ on ratkaisevaa. Tämä tarkoittaa työkyvyttömyysriskien ja työturvallisuusriskien hallintaa. Työkyvyttömyys- ja tapaturmatapauksista aiheutuvat kustannukset joutuu suurtyönantaja, HSY, maksamaan kokonaisuudessaan itse. Työkyvyttömyyden kustannuksia voi ehkäistä:

- työhyvinvointitoiminta
- tehostettu tuki
- työhön paluun tuki
- työterveysyhteistyö: tarkat tilastot, esim. osastoittain ja työtekijäryhmittäin
- esimiestyön kehittäminen
- osaamisen kehittäminen
- työmenetelmien kehittäminen.

5.3 LAADULLISET TAVOITTEET JA NIIDEN TOTEUTUMINEN

Laadulliset tavoitteet ovat työssä jaksaminen ja viihtyminen sekä työolosuhteiden kehittäminen. Näiden osalta mittareina toimivat sairauspoissaolojen kehittyminen eläketapausten väheneminen ja eläköitymisiän nousu.

Hyvänä toimintatapana voidaan pitää varhaisen tuen rinnalla esimerkiksi ”puheeksiotto” -keskusteluita. On tärkeää tarttua hyvissä ajoin mahdollisiin työkykyriskeihin.

HSY:ssä kehitetään yhteistyötä työterveyshuollon kanssa. Tavoitteena on tulosten osalta ennaltaehkäisyyn, parantamiseen ja kehityksen seurantaan löytyvät välineet, mallit ja mittarit. Näitä toimenpiteitä ovat:

- työssä jaksaminen, työturvallisuus, yleinen kehittäminen
- muutoksen tuki
- varhaisen tuen mallin jalkautus ja sen jatkaminen 2013
- työterveyshuollon, KEVAN ja oman organisaation kolmikantayhteistyön kehittäminen.

Vuoden 2013 osalta suunnitellaan seuraavia tavoitteita:

- työtehtävien/-tekijöiden segmentointi
- työyhteisöongelmien käsittelymallit vuodelle 2013
- ammatillinen kuntoutus
- varhaisen tuen toimintamallin jatkaminen
- aktiivinen tuki osatyökyvyttömyyteen
- perustyöyhteisöongelmien ratkaiseminen työterveyshuollon kanssa

Tarkastuslautakunta suosittelee, että HSY:ssä laaditaan työhyvinvoinnin suunnitelma mahdollisimman pian.

6 HANKINNAT, HARMAA TALOUS JA TILAAJAVASTUUSÄÄNNÖSTÖ

Tarkastuslautakunta on arvioinut hankintojen tavoitteiden asettelua ja ohjeistusta sekä tavoitteiden toteutumista harmaan talouden ja tilaajavastuusäännösten kannalta

Hankintatoiminnan tavoitteiden tulee tukea HSY:n strategian toteuttamista. Strategian elementeistä hankintoja ja hankintatoimintaa koskevat erityisesti seuraavat tekijät: ympäristövastuullisuus ja elinkaariajattelu, talouden tasapaino, kustannustehokkuus ja synergiset prosessit sekä myös henkilöstön osaamisen kehittäminen. Näistä lähtökohdista on määritelty vuoden 2011 aikana HSY:n hankintatoiminnan tavoitteet seuraavasti:

- *”HSY on haluttu, innovatiivinen yhteistyökumppani, joka myös hankintatoiminnassaan toteuttaa yhteisö- ja ympäristövastuullisuutta.*
- *Hankintatoimi on suunnitelmallista ja perustuu HSY:n taloussuunnitelmaan. Hankintojen toteutumista seurataan johtoryhmässä kuukausittain talous- ja toimintaraportoinnin yhteydessä.*
- *Hankintatoiminnan tavoitteena on hankkia tavarat ja palvelut riittävän laadukkaina ja mahdollisimman kustannustehokkaasti ja omaa toimintaa edistäen. Hankintojen tulee tukea HSY:n strategiaa, jossa tasapainottuvat taloudelliset tekijät ja ympäristövastuullisuus. HSY:n strategia ja tavoitteet löytyvät Hessusta.*
- *Välittömien hankintakustannusten lisäksi on oleellista hallita myös välillisiä kustannuksia sekä hankinnan vaikutuksia. Huomiota on kiinnitettävä suunnitelmallisiin hankintakäytäntöihin ja hankinnan kokonaisprosessin sujuvuuteen (valmistelu – kilpailutus – päätöksenteko – tiedotus – sopimus – tilaus – sopimuksen valvonta). Tärkeää on tarkastella hankintojen kustannuksia ja vaikutuksia koko HSY:n kannalta, ei pelkästään toimialan tai tulosalueen kannalta.”*

Hankintatoimen tavoitteet on kirjattu hallituksen 22.10.2010 vahvistamaan hankintaohjeeseen, joka tuli voimaan 1.11.2011. Ohjeessa on esitelty hankintatoiminnan tavoitteet ja yleiset hankintaperiaatteet, joita noudattamalla asetettuihin tavoitteisiin voidaan päästä. Hankintojen toteuttamisen seurantaan varten johtoryhmässä on laadittu seurantalomake, jonka ensimmäinen versio otettiin käyttöön 8/2011. Raportti kattoi vain käytötalouden hankinnat, mutta tavoite on jatkossa kattaa myös investointihankinnat.

Hankintatoiminnan kehittäminen on nostettu yhdeksi strategiseksi tavoitteeksi HSY:n toiminta- ja taloussuunnitelmassa (TTS) vuosille 2011–2013. Tavoitteeksi määriteltiin hankintaprosessin optimointi ja elinkaariajattelun ja kumppanuusperiaatteen vahvistaminen. Sama strateginen tavoite sisältyy toiminta- ja taloussuunnitelmaan vuosille 2012–2014 ja siihen liittyvät vuoden 2012 toimenpiteet ovat:

- toimittajien määrän vähentäminen rutiinihankinnoissa
- kumppanuusperiaatteen laajentaminen pilottihankkeiden kokemuksi hyödyntäen
- ympäristökriteeristön käytön lisääminen hankintaprosessissa.

Harmaan talouden torjunta on ollut jo useamman vuoden niin valtion kuin kuntienkin kärkihankkeita. Helsingin tarkastuslautakunta käsitteli asiaa vuoden 2010 arviointikertomuksessaan ja Vantaan arviointikertomuksessa harmaata taloutta käsiteltiin vuoden 2011 arviointikertomuksessaan. Myös Espoon kaupunki on tiedottanut harmaan talouden torjumiseksi tekemistään päätöksistä. Vuoden 2012 alusta tuli voimaan Helsingin kaupungin ohje harmaan talouden torjumiseksi. Syyskuun alussa 2011 astui voimaan uusi tilaajavastuulaki, joka täsmentää vielä tilaajan velvollisuuksia hankinnoissa. Tilaajavastuulaillahan pyritään poistamaan epäreilua kilpailua erityisesti rakennusalalla.

Harmaan talouden ongelmia on todettu olevan myös mm. kuljetusalalla. Siis harmaan talouden torjunta koskee mitä suurimmassa määrin myös HSY:tä.

Arviointia varten tarkastuslautakunta on tutustunut edellä mainittujen kaupunkien arviointikertomuksiin, Valtioneuvoston tarkastusvaliokunnan tilaamaan "Suomen kansainvälistyvä harmaa talous" tutkimukseen, TEM:n ohjeistukseen tilaajavastuulain soveltamisesta sekä saanut tilintarkastajan näkemyksen HSY:n sopimuskäytäntöjen lainmukaisuudesta harmaan talouden torjunnan näkökulmasta. Lisäksi tarkastuslautakunta on käynyt läpi HSY:n hallituksen vuoden 2012 pöytäkirjoista yritykset, joiden kanssa HSY on tehnyt hankinta- ja urakkasopimuksia.

Arvioinnin tavoitteena on ollut saada näkemys siitä, kuinka suuri riski harmaan talouden olemassa olosta on HSY:n tilaamissa urakoissa ja hankinnoissa. Tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan HSY:n taloudellis-eettisten periaatteiden tulee olla yhdenmukaiset sen omistajakaupunkien kanssa. Etenkin kun harmaan talouden kansantaloudellinen haitta on pystytty osoittamaan merkittäväksi.

Rakennusalan kansainvälistyvä harmaa talous

Tietoisuus harmaan talouden aiheuttamista julkisen talouden taloudellisesti menetyksistä on kasvanut huomattavasti vuonna 2010 Eduskunnan tarkastusvaliokunnan teettämän tutkimuksen jälkeen. Esimerkiksi Helsingissä on arvioitu menetysten olevan vähintään 0,5 veroprosenttiyksikköä. (Pirjo Hakanpää, 2012). Tarkastuslautakunta keskittyy arviointitekstissään ainoastaan HSY:n kannalta mielenkiintoisiin toimialoihin rakentamiseen ja kuljetuksiin, vaikka Hirvonen&Lith&Waldenin loppuraportissa käsiteltiin kaikkia toimialoja. Pelkästään rakennusalalla oli vuonna 2008 Tilastokeskuksen maksuvalvontatilastosta johdettujen arvioiden ja niistä niiden perusteella tehtyjen laskelmien mukaan täysin salattua liikevaihtoa koko maassa noin 480 miljoonaa euroa. Työvoimatutkimuksen laskelmien mukaan kotimaisen rakennustyövoiman piilotyöllisyys kaikilla rakennustyömailla oli samana vuonna keskimäärin 6-7 %. Lisäksi tulevat Suomessa joko laillisesti tai laittomasti verotuksen ulkopuolelle jäävät ulkomaalaiset rakennusmiehet, joiden palkkasumman arvioitiin vastaavan 400 miljoonan euron vuotuista palkkojen yhteismäärää. (Suomen kansainvälistyvä harmaa talous, 2010). Pimeän työvoiman käyttö nousikin merkittävimäksi harmaan talouden ilmenemismuodoksi rakennusalalla. Vuonna 2009 rakennusurakoita tehtiin julkisina hankintoina melkein 4 000 ja niiden yhteenlaskettu arvo oli lähes 4 miljardia euroa. Kyse on siis suuresta ongelmasta.

Harmaan talouden merkittävimpanä taustatekijänä pidettiin palkkoja ja välillisiä työvoimakustannuksia hinnalla kilpailtaessa. Mutta seuraavaksi merkittävimpanä tekijänä pidettiin viranomaisvalvonnan vähyyttä ja pientä kiinnijäämisriskiä sekä vierastyövoimaa koskevien säännösten puutteita. Näihin viimeksi mainittuihin syihin on nyt niin eduskunta kuin kunnatkin omalta osaltaan puuttuneet. Samalla on kuitenkin pantu merkille, että ongelmat ovat suurimmat talonrakennusalalla ja pienissä alle 6 miljoonan liikevaihdon yrityksissä. Seuraavaksi riskiryhmäksi ovat osoittautuneet laajat, pitkiä aliurakointiketjuja sisältävät rakennusprojektit. Toisaalta julkinen maa- ja vesirakentaminen, joka usein tehdään omalla työväellä, on vapaampaa harmaan talouden ongelmista.

HSY:n jäsenkuntien harmaan talouden torjunta

Helsingin arviointikertomuksessa vuodelta 2010 on varsin seikkaperäinen osio Harmaan talouden uhista, haitoista ja torjunnasta Helsingissä (ak 3.2.2). Arvioinnin keskeinen kysymys on ollut selvittää, miten paljon kaupunki menettää verotuloja. Heillä on ollut myös mahdollisuus varsin laajasti olla yhteydessä ja kuulla asiantuntijoita eri aloilta. He ovat tulleet siihen johtopäätökseen, että kaupungille keskeisin torjuntakeino on hankintatoimen osaaminen ja toimivat hankintaprosessit eli harmaan talouden ennalta ehkäisy. Hankintatoimen keskittämistä he pitivät suotavana.

Viisikohtaisessa toteamuksessaan he painottivat vastuutahon määrittelyä, ohjeitten tiukentamista, hankintakriteereillä ohjaamista, hankintaosaamisen vahvistamista ja kaupungin vaikuttamista lainsäädäntöön, niin että salassapitosäännöt sallisivat paremmat kontrollimahdollisuudet. Helsingin kaupunki on uudistanut ohjeensa harmaan talouden torjumiseksi, se tuli voimaan 1.1.2012.

Vuotta myöhemmin myös Vantaan tarkastuslautakunta sisällytti arviointikertomukseensa vuodelta 2011 Harmaan talouden torjunnan Vantaan kaupungissa. Lähteenä myös heillä on ollut Eduskunnan tarkastusvaliokunnan teettämä tutkimus vuodelta 2010. Vantaan tarkastuslautakunnan näkökulma asiaan oli kuitenkin induktiivinen, he tarkastelivat asiaa kahden projektin (kaupungintalon peruskorjaus ja Kehärata) asiakirjojen kautta. Tarkastushavaintona kirjattiin, ettei Vantaan kaupungilla tuolloin vielä ollut erillistä ohjeistusta harmaan talouden torjuntaan. Johtopäätöksissään he pitivät myös tärkeänä, että tietojärjestelmät ovat sillä tasolla, että verohallinnon tarvitsemat tiedot voidaan raportoida. Suosituksissaan he kehottivat Vantaan kaupunkia laatimaan ohjeen harmaan talouden torjumiseksi.

Espoon kaupunki on tuonut julki 21.12.2011 annetussa tiedotteessa, että Espoo tiukentaa harmaan talouden torjuntaa. Tiedotteen mukaan he tulevat vastedes tiukentamaan valvontaa ja tiivistämään yhteistyötä verottajan kanssa. He ovat myös perustaneet Terveen kilpailun edistämisen verkoston, joka käsittelee verottajalta tulleet analyysit. Nämä uudet tavat toimia otettiin kaupunginhallituksen päätöksellä käyttöön kevään 2012 aikana.

Tilaajavastuulakiin lisävelvoitteita tilaajalle, yhteistyö verottajan kanssa

Tilaajavastuulakiin on tehty uusia tiukennuksia, jotka astuivat voimaan 1.9.2012. Tilaajavastuulain tarkoituksena on estää epäreilua kilpailua ja tällä kertaa kohteena on ollut erityisesti rakennusala. Jo aiemmin voimassa ollut selvitysvelvollisuus tilaajalta on laajentunut nyt siten, että selvitys työntekijän lakisääteisen tapaturmavakuutuksen voimassaolosta on nyt pakollinen. Selvitys on sitä paitsi pyydettävä rakennusurakoissa myös vanhoilta yhteistyökumppaneilta eräitä poikkeuksia lukuun ottamatta. Selvityksen laiminlyönti on myös sanktioitu, niin että se on maksimissaan 50.000 euroa. Uutta on myös vaatimus lausekkeeksi sopimukseen, jossa ilmaistaan että sopimuskumppanin on noudatettava vähintään, mitä Suomen lain ja työehtosopimusten mukaan on noudatettava samanlaatuisessa työssä. (Aluehallinto, tiedotus 3.9.2012). Lisäksi verotunnisteet tulivat nyt pakollisiksi työmaille. Selvitysvelvollisuus yhteiskuntavastuullisuudesta on tilaajilla, valvontavelvollisuus Aluehallinnon Etelä-Suomen työsuojelulla. Tässä toteutui se jo Hirvonen&sa:n tutkimuksissa esiin tullut ajatus, että valvonta tulisi olla viranomaistyötä. Myös yhteistyö verohallinnon kanssa tulee tiivistymään. Tilaajan vastuulle tulee ilmoituksen tekeminen kaikista rakennusurakkasopimuksista neljännesvuosittain. Reilu vuosi sitten voimaan tulleen käännetyin arvolisäveron käyttöönoton lisäksi on kaikille rakennustyömaille työskenteleville tullut vuoden 2012 aikana käyttöön veronumero, joka on edellytyksenä kulkuluvan myöntämiselle.

Harmaa talous ja HSY

Kaikki edelle mainitut uudistukset vaativat tilaajalta hankinta ja valvontaosaamista. HSY:n osalta tilanne on haastava. Voimakkaassa muutostilanteessa tulee näin vielä ulkopuolelta uusia vaatimuksia, niin sopimusprosessiin kuin taloushallinnon raportointiin. Kuitenkin haaste on tarkastuslautakunnan mielestä otettava vakavasti vastaan. HSY:n vuoden 2011 investointien toteutuma oli 83,5 m€ ja pelkästään Jätehuollon kuljetusmenot 45,4 m€. On siis kyse suurista kuluista. Mikäli työn osuus näissä (83,5 m€ + 45,4 m€) olisi keskimäärin 50 prosenttia ja siitä 6 prosenttia olisi pimeätä työtä, niin pimeätä työpalkkoja olisi melkein 4 m€ ja veromenetyksiä (25 % kokonaisverokannalla) tästä lähes 1.000.000 euroa.

Tarkastuslautakunta kävi myös läpi vuoden 2012 hallituksen pöytäkirjoissa olleet yritykset, joiden kanssa oli päätetty tehdä urakkasopimuksia. Yrityksiä oli yhteensä 19. Näistä 11 on konsernin osia, joista neljä kuului kansainvälisiin suuryrityksiin Ranskasta, Englannista ja Ruotsista. Vastaavasti 5-6 yritystä voisi laskea pienyrityksiksi. Kaikille yrityksille tehtiin myös tilaajavastuun mukainen yhteiskuntavastuullisuuden pikatesti eli olivatko kaikki tilaajavastuusäännösten asiat kunnossa tilaajavastuu.fi-portaalin mukaan. Testi ei ole virallinen, eikä korvaa tilaajan tekemiä selvityksiä. Kaksi yrityksistä ei kuulunut rekisteriin lainkaan. Kolmelta puuttui merkintä voimassaolevien tapaturmavakuutusten osalta.

Tarkastuslautakunta pitää tärkeänä, että taloushallinnon järjestelmien raportointien kokonaisuuteen kuuluvat myös harmaan talouden torjuntaa tukevat raportit.

Tarkastuslautakunta suosittelee, että HSY luo ohjeet harmaan talouden torjumiseksi, jotka sisältävät TEM:n tilaajavastuulain edellyttämät toimenpiteet ja joihin kuuluisivat myös alihankintojen ketjutiedot.

7 HSY:N STRATEGISET, TOIMINNALLISET JA LAADULLISET TAVOITTEET SEKÄ NIIDEN TOTEUTUMINEN VUONNA 2012

7.1 STRATEGISET TAVOITTEET JA NIIDEN TOTEUTUMINEN

HSY:n strategia on hyväksytty hallituksessa 5.3.2010 ja strategiset päämäärät pysyvät vuoteen 2015. Strategiset tavoitteet määritellään vuosittain. Tavoite asetetaan koko toiminta- ja taloussuunnitelmakaudelle ja tarkemmin jokaiselle vuodelle.

HSY:n visio 2015 on ”Ympäristövastuullinen metropoli”. Strategisena päämääränä on energiatehokkuuden ja ympäristövastuun sisällyttäminen ohjausjärjestelmiin, toimialojen strategioihin, tulokortteihin ja ohjelmiin. Strategian toteuttaminen tapahtuu liukuvasti. Vuosina 2009–2011 rakennetaan uusi organisaatio ja turvataan nykyiset palvelut. Toiminta vakiinnutetaan ja olemassa olevia palveluja kehitetään vuosina 2010–2012. Vuodesta 2013 alkaen kehitetään uusia palveluja ja toimintamalleja. Strategia sisältää myös tervehdyttämishjelman, jolla pyritään saamaan kustannussäästöjä strategian toimeenpanon alkuvaiheessa. Asiakaspalvelun kehittäminen tulee olemaan keskeisenä asiana tulevina vuosina.

Visio 2015	Näkökulma	Strategiset päämäärät 2015
Ympäristövastuullinen metropoli	Yhteiskunnallinen vaikuttavuus	1. Toimia ympäristövastuullisena edelläkävijänä yhteistyössä seudun kuntien kanssa
	Asiakasvaikuttavuus	2. Edistää sähköisiä palveluja ja yhden luukun periaatetta
	Talouden hallinta	3. Saavuttaa talouden tasapaino pitkäjänteisellä taksapolitiikalla ja elinkaariajatteluun perustuvalla toiminnalla
	Prosessit ja rakenteet	4. Vahvistaa synergisiä prosesseja ja aikaansaada tehokkuushyötyjä.
	Henkilöstön uudistuminen ja työkyky	5. Kehittää henkilöstön osaamista ja luoda vetovoimainen työnantajakuva

Perustehtävä

Tuotamme ja järjestämme

korkealaatuisia vesi- ja jätehuoltopalveluja sekä ajantasaista seudullista tietoa kustannustehokkaasti ja ympäristöystävällisesti

HSY:n jäsenkunnat ovat sitoutuneet Pääkaupunkiseudun ilmastostrategia 2030:een. Ilmastostrategian toteutuminen vaatii sen ottamista huomioon kaikessa päätöksenteossa, jotta saavutetaan strategian mukaiset päästövähennykset.

Tarkastuslautakunta on vuosittain käsitellyt HSY:n strategisia tavoitteita. Tähän asti näkökulmana on ollut, miten ne ovat toimialoitain muovattu toimintatavoitteiksi ja toimenpiteiksi ja millaisia mittareita seurantaan on käytetty. Asia voitaisiin ilmaista niin, että käsittely on ollut vertikaalista, pystysuoraa.

Tällä kertaa tarkastuslautakunta on päättänyt käsitellä strategisia tavoitteita ja niistä muodostettuja toiminnallisia tavoitteita kokonaisuutena verraten eri toimialojen tavoitteidenmuodostusta. Tarkastelun tavoitteena on arvioida, kuinka yhdenmukaisen, tasapainoisen kokonaisuuden HSY:n strategiat, tavoitteet ja toimenpiteet muodostavat. Voiko yhtymästrategian ja toiminnallisten tavoitteiden välillä nähdä riippuvuussuhdetta ja sitoutumista? Onko yhtymästrategia todellinen johtamisen väline?

HSY:n edeltäjän YTV:n siirtyminen operatiivisesta johtamisesta strategialähtöiseen johtamiseen tapahtui varsin myöhään 2000-luvulla. Vuonna 2008 oli YTV:ssä strategisia tavoitteita seitsemän ja kriittisiä menestystekijöitä peräti 43. Kun näitä vertaa nykyisiin HSY:n strategisiin tavoitteisiin niin huomattavin muutos on **talouden tasapainottamisen nousu strategiseksi tavoitteeksi** ja tähän liittyen myös hankintaosaamisen merkityksen korostaminen uudella tavalla HSY:ssä. Rakenteeltaan uusi strategia tukee matriisimallia.

Arvioinnissa on käsitelty seuraavat HSY:n strategia- ja tavoitepaperit: Yhtymästrategia ja – tavoitteet, vesihuollon toiminnalliset tavoitteet ja toimenpiteet, jätehuollon toiminnalliset tavoitteet ja toimenpiteet, seutu- ja ympäristötiedon toiminnalliset tavoitteet ja toimenpiteet, kuntayhtymän johdon, ohjauksen ja kehittämisen toiminnalliset tavoitteet ja toimenpiteet, Tuottavuusohjelman 2012–2013 toimenpiteet, tukitoimintojen toimenpiteet sekä matriisitoimintojen toimenpiteet.

HSY:n yhtymästrategian viisi näkökulmaa ovat yhteiskunnallinen vaikuttaminen, asiakasvaikuttavuus, talouden hallinta, prosessit ja rakenteet sekä henkilökunnan uudistuminen ja työkyky.

Yhteiskunnallinen vaikuttaminen. Strategiset päämäärät *yhtymätasolla* ovat ympäristövastuullinen edelläkävijyys, kuntien välinen yhteistyö ja asukkaiden neuvonta. Niistä johdetut yhtymätason toiminnalliset tavoitteet (tilinpäätöksessä termillä HSY:n strategiset hankkeet) ovat veden tuotannon varmistaminen ja tehostaminen, Blominmäen jätevedenpuhdistamon toteuttaminen ja biojätteen mädättäminen. Muita yhtymätasolle kirjattuja toiminnallisia tavoitteita (tilinpäätöksessä termillä strategiset toimenpiteet) ovat toimialojen yhteisen neuvontapisteen luominen asukkaille ja ilmastostrategian sopeuttamisohjelman luonti ja toteuttaminen sekä yhteistyö kuntien välillä. *Vesihuollon* toiminnallisiin tavoitteisiin yhteiskunnallisen vaikuttamisen osalta on kirjattu ympäristökuormituksen ja energiankulutuksen vähentäminen, palvelutason määrittelemine kuntien kanssa ja jäsenkuntien käytäntöjen yhtenäistäminen. Yhteisestä asukkaiden neuvontapalvelusta on kirjattu teksti täysin samanlaisena kuin yhtymätasolla. *Jätehuollon* toiminnallisissa tavoitteissa on myös energian säästö omassa toiminnassa. Toinen toiminnallinen tavoite liittyy jätteiden lajittelun ja hyötykäytön tehostamiseen, toimenpiteenä mm. kampanja vaarallisten jätteiden käsittelyn neuvontakampanjasta. Yhteisen neuvontapisteen suunnittelusta on sama teksti kuin yhtymätasolla ja vesihuollossa. *Seutu- ja ympäristötieto* on merkinnyt toimenpiteikseen MAL-seurannan tietopohjan sekä ilmastostrategian sopeuttamisohjelman luonnin ja toteuttamisen yhteistyössä jäsenkuntien ja muiden sidosryhmien kanssa. Lisäksi seutu- ja ympäristötieto vastaa myös kasvihuonekaasupäästöjen mittaamisen kehittämisestä.

Kuntayhtymän johto, ohjaus ja kehittäminen alueen toiminnallisena tavoitteena on siirtyminen sähköiseen asiointiin luottamushenkilöiden ja sidosryhmien kanssa sekä jälleen yhteisen neuvontapisteen luonti. *Matriisitoiminnoissa* ei ole merkitty tavoitteita tai toimenpiteitä yhteiskunnallisen vaikuttamisen osalta.

HSY on strategioissaan varsin hyvin sisäistänyt yhteiskunnallisen tehtävänsä. Toimialojen toiminnalliset tavoitteet eivät ole ristiriidassa yhtymästrategian kanssa. Tosin edelläkävijyyttä ei mitenkään tuoda esiin tavoitteissa tai toimenpiteissä. Olisi suotavaa, että niin tehtäisiin aina kun aihetta todella on. Neuvonnan ”yhden luukun periaate” -projekti oli kopioitu sellaisenaan eri tavoiteohjelmiin. Strategiakokonaisuuden kannalta sellainen käytäntö ei luo dynaamisuutta. Yhtymästrategian ja alakohtaisten toimintastrategioiden välillä tulee olla riippuvuutta, ei pelkkää toistoa.

Asiakasvaikuttavuus. Asiakasvaikuttavuutta on usein vaikea arvioida. Kuitenkin juuri asiakasvaikuttavuus, siis miten palvelut helpottavat, auttavat arjessa tai tuovat positiivisia mielikuvia kuntalaisen elämään, luo palveluorganisaation olemassaolon oikeutuksen. HSY:n yhtymästrategian tavoite tällä kohdin on edistää sähköisiä palveluja ja asiakaspalvelun ja toimintakulttuurin yhtenäistäminen. Se on ainoa kirjattu HSY:n asiakasvaikuttavuustavoite. Sähköiseen keskitettyyn asiakaspalveluun siirtyminen on kirjattu niin yhtymätason, vesihuollon, jätehuollon kuin Seutu- ja ympäristötiedon toiminnalliseksi tavoitteiksi. Toimenpiteet sen sijaan on kirjattu ainoastaan Tuottavuusohjelma 2012-13:ta. Kesäkuun 24. 2012 HSY tiedotti, että asiakkaat ovat tehdyn asiakastytyväisyyskyselyn mukaan varsin tyytyväisiä HSY:n palveluihin. Ehdotuksia toiminnan kehittämiseksi oli tiedotteen mukaan muun muassa, että kierrätyspisteet olisivat helposti saavutettavissa, että ne olisivat puhtaita ja niissä kierrätettäisiin monenlaista jätettä. Tiedotteen viesti toimenpiteistä oli kuitenkin: ”Hyödynnämme tutkimusta kehittämällä palveluitamme edelleen, kuten yhden luukun -periaatetta sekä sähköistä asiointia”.

Tietenkin on tulkintakysymys, ovatko yhteiskunnallisen vaikuttavuuden tavoitteet myös yksilötason asiakasvaikuttavuutta. Varmasti ovat, kuten hyvän veden saannin turvaaminen ja jätteenkuljetuksen tehokas järjestäminen.

Tarkastuslautakunta muistuttaa myös, ettei sähköistämisen yhteydessä saa unohtaa asukkaita, jotka eivät osaa tai pysty käyttämään näin luotuja sähköisiä palveluja tai jotka tulevat lähitulevaisuudessa unohtavat vielä nyt osaamansa taidot.

Talouden hallinta. HSY:n taloussäännön yleisten määräysten toimintaperiaatteessa, sen kohdassa 2, veloitetaan HSY:tä järjestämään toimintonsa siten, että talous on tasapainossa. Sama periaate on siirretty sellaisenaan myös HSY:n strategian 3. näkökulman, talouden hallinnan, sisällöksi. Yhtymätason tavoitteena on saavuttaa hallittu investointitaso, jolloin käyttökate riittää myös normaaleihin investointeihin pitkällä aikavälillä. Lisäksi talouden hallinnan näkökulmassa strategisena päämääränä on elinkaarirajattelu korostaminen. Tämä tavoite on siirtynyt kirjattuihin toimintastrategioihin vain henkilöstöhallinnon osalta Tuottavuusohjelmassa. Suunnitellun HR-hallintaohjelman eduksi on merkitty mm. että se tarjoaa välineet tehokkaaseen työsuhteen elinkaaren HR-tehtävien hallintaan. Tuottavuusohjelman suunnitellut toimenpiteet tukevat talouden tasapainottamistavoitteita, eivätkä ole ristiriidassa muidenkaan HSY:n strategisten tavoitteiden kanssa. Yhtymäkokous kehotti vuoden 2012 taloussuunnitelman käsittelyn yhteydessä 18.11.2011, että ”HSY:n tulee osana tuottavuusohjelmaansa pitäytyä perussopimuksen tarkoittamissa tehtävissä ja suhtautua pidättyväisesti toimintansa ja henkilöstömääränsä lisäämiseen sellaisissa uusissa tehtävissä, joista ei jäsenkuntien kanssa nimenomaisesti ole sovittu.”

Vesi- ja jätehuollon tavoitteet talouden tasapainottamisen osalta keskittyvät kustannuslaskennan tehostamiseen ja mittausjärjestelmien kehittämiseen. Toimialojen investointiohjelmat on käsitelty yhtymätason tuottavuusohjelmassa samalla tavoin kuin toimialojen investointien yhteiskunnallinen vaikutus yhtymätason strategiassa. Menettely viestii investointipäätösten keskittämisestä yhtymätasolle, mutta samalla se vaikeuttaa toimialakohtaisen kokonaiskuvan syntymistä. *Seutu- ja ympäristötiedolla* ei ole strategiata-solla talouden tasapainottamiseen liittyviä tavoitteita. Sen kulut katetaan valtaosin kuntaosuuksilla. Seutu- ja ympäristötieto (SYT) vastaa MAL-seurannan tietopohjan ylläpidosta, pääkaupunkiseudun ilmanlaadun mittauksista ja ilmastomuutoksen sopeutusstrategian toteuttamisohjelman toteuttamisesta ja seurannasta. Lisäksi SYT osallistuu myös ulkopuolista rahoitusta edellyttävien T&K&I hankkeiden suunnitteluun. Epäselväksi on jäänyt kuka hallinnoi hankkeita, esimerkiksi päättää rahoituksen hakemisesta, siis kuka omistaa hankkeet”. Tarkastuslautakunta on myös huolissaan, mikäli HSY:n tuotekehitystyö on pelkästään epävarman ulkopuolisen rahoituksen varassa.

Tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan yhtymäkokouksen 18.11.2011 lausuma pidättäytymisestä vain sellaisiin toimintoihin, jotka ovat perussopimuksen mukaisia tai joista jäsenkuntien kanssa nimenomaisesti on sovittu, koskee myös Seutu- ja ympäristötietoa.

Prosessit ja rakenteet. Yhtymätason strategiassa on korostettu synergisten etujen saavuttamista. Ilmalaan mahdollisesti sijoittuva HSY:n päätoimipiste nähdään tällaisena synergiaa lisäävänä hankkeena. On pidettävä huolta, ettei synergian tavoittelu syö talouden tasapainottamistavoitteita. Muissa prosesseja ja rakenteita uudistavissa hankkeissa etsitään lähinnä taloudellista tehokkuutta, joten ne ovat yhtymätason strategiaa tukevia. *Matriisitoiminnot* ovat luonteeltaan T&K&I (tutkimus, kehitys ja innovaatio) ideointiprojekteja, joihin on kirjattu niin osallistuminen uusiutuvan energian tuotantoa tavoitteleva Resca -projekti kuin HSY:n energiataseen ja HSY:n kasvihuonepäästöjen laskeminen.

Prosessien ja rakenteiden näkökulmasta tuottavuusohjelman kokonaisuudesta muodostuu kuva, jossa ratkaisuksi on valittu olemassa olevien palvelujen tuottamisen tehostaminen ja taktiikkana on toimintojen mahdollisimman pitkälle viety sähköistäminen. Tarkastuslautakunta pitää tärkeänä, että IT-järjestelmien suunnittelun rinnalla samanaikaisesti luodaan myös toimiva, niihin liittyvä riskienhallintajärjestelmä. Sähköisten järjestelmien haavoittuvuus ei ole enää vain uhkakuva, vaan siitä on maailmalla jo kokemusta. Tarkastuslautakunta pitää tärkeänä, että synergisiä, taloudellisesti kannattavia hankkeita etsittäisiin erityisesti ydintoiminnoista.

Henkilöstön uudistuminen ja työkyky. Yhtymätason strateginen päämäärä on kehittää työnantajakuva. Ainoaksi keinoksi on kirjattu palkkiojärjestelmän kehittäminen. Toinen yhtymätason strateginen tavoite on osaamisen kehittäminen strategisten päämäärien ja tavoitteiden pohjalta. Kumpikaan näistä tavoitteista ei jalostu tulosaluekohtaisissa tavoitteissa. Niissä kaksi keskeistä tavoitetta on henkilöstökyselyn indeksin kohottaminen ja lyhyiden sairauspoissaolojen vähentäminen. Tavoitteet toistuvat tulosalueelta toiselle aivan samanlaisina.

HSY:n saadun tiedon mukaan henkilöstön kehittämissuunnitelmassa on tulosalue- ja toimialaspesifisiä painotuksia.

Tarkastuslautakunta pitää tärkeänä, että henkilöstön uudistumisen ja työkyvyn säilyttämisen kannalta keskeisimmät tavoitteet kirjataan myös strategiaan.

Tarkastuslautakunta katsoo, että HSY:n strategioiden ja tavoitteiden kokonaisuus on vain osittain ohjaava. Niiden ilmaisut eivät ole riittävän konkreettisia, siksi ne mielletään vaikeaselkoisiksi.

Tarkastuslautakunta katsoo, että HSY:n strategia on kehittynyt epätasaisesti. Parhaiten on sisäistetty yhteiskunnallisen vaikuttavuuden ja talouden hallinnan näkökulmat.

Tarkastuslautakunnan mielestä strategiassa on parannettavaa asiakasvaikuttavuuden ja henkilöstön näkökulman osalta.

7.2. TOIMINNALLISET JA LAADULLISET TEKIJÄT TOIMIALUEITTAIN

HSY:n yhtymästrategian ”Yhteiskunnallinen vaikuttavuus” strategiseksi päämääräksi on määritelty: ”Toimia ympäristövastuullisena edelläkävijänä yhteistyössä seudun kuntien kanssa” ja sen TTS-kauden 2011 -2013 tavoitteeksi ”Ympäristökuormituksen vähentäminen omassa toiminnassa ja kuormituksen systemaattinen seuranta ja raportointi”. HSY on määritellyt perustehtävänsä seuraavasti: ”tuotamme ja järjestämme korkealaatuisia vesi- ja jätehuoltopalveluja sekä ajantasaista seudullista tietoa kustannustehokkaasti ja ympäristöystävällisesti”.

7.2.1 Jätehuolto

7.2.1.1 Päämäärät ja toimenpiteet

HSY on määritellyt perustehtäväkseen korkealaatuisten vesi- ja jätehuoltopalvelujen tuottamisen. HSY:n nykyisenä strategisena päämääränä on toimia ympäristövastuullisena edelläkävijänä yhteistyössä seudun kuntien kanssa. **Edelläkävijyys palveluissa tarkoittaa: palvelun toimintavarmuutta, jätteen hyötykäyttöä, suuruuden ekonomiaa kustannustehokkuutena (logistiset ratkaisut).**

Jätehuollon tehtävänä on pienentää jätemääriä, mutta samalla tämä vaikuttaa jätehuollon toimialueen taloustilanteeseen samalla heikentävästi. Suurin merkitys taloustilanteeseen on sillä, että elinkeinotoiminnassa syntyvä jäte menee muualle kuin HSY:n jätekesittelyyn.

Jätehuollolla on kaksi yhtymätason strategiaksi nostettua tavoitetta: biojätteen mädättämöhankkeen eteneminen ja jätehuollon omavaraisuusaste. Yhteiskunnallinen vaikuttavuus ja ympäristövastuullisuus toteutuvat biojätteen mädättämöhankkeessa.

HSY:n rooli kunnallisena toimijana on vastata pääasiassa asumisessa syntyvän jätteen käsittelystä. Vastaanotetusta sekajätteestä noin 80 prosenttia on HSY:n kilpailuttamisessa kuljetuksissa kerättyä jätettä ja Sortti-asemilla vastaanotettua jätettä. Loput 20 prosenttia vastaanotetusta sekajätteestä on muuta elinkeinotoiminnasta tai vastaavasta toiminnasta toimitettua jätettä. Sortti-asemien asiakkaiden tuomista jätemääristä noin 50 prosenttia tulee yritysasiakkailta.

Jätehuollon päämääriä ovat palveluiden toimintavarmuus, jätteen kasvava hyötykäyttöaste ja kustannustehokkuus. Näihin päämääriin HSY katsoo pääsevänsä biojätteet mädättämöhankkeen toteuttamisella, Sortti-asemien lisäämisellä ja jätevoimalan käyttöönotolla. HSY luottaa suuruuden ekonomiaan ja teknisiin ratkaisuihin. Vaikutusten seuraamista varten on luotu mittaristo. Asetetut tavoitteet mittareiden osalta yleensä saavutetaan.

7.2.1.2. Muuttuva ympäristö

Asukasmäärä kasvaa pääkaupunkiseudulla keskimäärin yhden prosentin vuodessa. Tämä lisää osaltaan alueella syntyvää jätemäärää. Jättemäärä onkin kasvanut, yritysten tuoma jätemäärä on osaltaan laskenut. HSY:n käsittelyyn tuleva biojätteen määrä on vähentynyt selkeästi, koska yksityisiä palveluntarjoajia on tullut lisää. HSY:n toiminnan kehittämiseksi olisi tärkeää tuntea vielä paremmin kilpailutilanne jätealalla erityisesti muun kuin kotitalousjätteen osalta.

Toisaalta Sortti-asemien asiakasmäärät ovat kasvaneet merkittävästi ja siten jätemäärä on kuitenkin hitaassa kasvussa vuosittain, vaikka taloudellista taantumaakin on ollut.

Kilpailu jätetoimialalla tulee edelleen kasvamaan. Markkinatilanteen hyvä tunteminen on tulevaisuudessa nykyistä huomattavasti tärkeämpää. Uusien palvelutuotteiden kehittäminen on edellytys kilpailukyvyyn säilyttämiseksi ja parantamiseksi.

Kuntalaisten vaatimukset kasvavat. Siitä osoituksena kyselyjen tulokset, joissa korostuu esimerkiksi toive erilliskerättävien kierrätettäväksi tai uusiokäyttöön soveltuvien materiaalien lisääminen. Myös aluekeräyspisteiden siisteystasoon halutaan parannusta. Aluekeräysverkostosta Helsingin osalta vasta puolet on rakennettu. Viikonloppuna ihmiset tuovat runsaasti jätettä aluekeräyspisteisiin, jolloin niissä ei ole kustannussyistä siivousta. Sortti-asetat eivät ole lisäksi auki viikonloppuna muuta kuin poikkeustapauksissa. Parantuva jätetiedotus myös lisää kuntalaisten vaatimuksia jätehuollolle.

Jätehuoltoon liittyvä lainsäädäntö ja normiohjaus tulevat tiukentumaan. Tämä tulee lisäämään joustavuusvaatimuksia toiminnassa. Uusiin haasteisiin tulee kyetä vastaamaan kohtuullisessa ajassa. Esimerkiksi uusi jätelaki astui voimaan 1.5.2012. Yhdyskuntajätehuollon järjestäminen on kunnille säädetty perustehtävä. Jätehuoltoon liittyvän lainsäädännön ja normiohjauksen tiukentuminen velvoittaa jätehuollon toimijoita edistämään jätteen synnyn ehkäisyä, uudelleenkäyttöä, materiaalikierrätystä, energiahyödyntämistä ja minimoimaan muun muassa kaatopaikkatoiminnasta aiheutuneet haitalliset ympäristövaikutukset. HSY:ssä on päätetty syksyllä 2012 strategisena hankkeena jätevoimalaan varautumisesta. Uudet jätehuoltomääräykset on hyväksytty HSY:ssä.

Muutokset omassa toiminnassa on otettava huomioon. Jätteenkäsittelyssä on tapahtumassa pääkaupunkiseudulla suuri muutos, kun samanaikaisesti aloittaa jätteenpolttolaitos, biojätteen mädättäjä valmistuu ja jätteenkäsittelykeskus Ämmässuolla on rakenteilla muuttuneita tarpeita vastaavaksi. Jätehuollon kaikkien osa-alueitten kustannustehokas toiminta on tärkeää.

HSY on investoinut asukkaita palveleviin alueellisiin kierrätyspisteisiin ja Sortti-asemiin kierrätyksen tehostamiseksi ja on siinä onnistunut.

Jätepuolella strategiaa pitää muuttaa jätteenpolttolaitoksen tulemisen myötä. HSY:ssä tulisi ratkaista mitä HSY tekee itse ja mitä tehdään muualla.

Jätehuollon investointitaso 25–30 miljoonaa euroa, laskee noin 10 miljoonaksi euroksi, mikä saattaa aiheuttaa riskin palvelutason putoamisesta. Esimerkiksi Sortti-asemien verkoston laajeneminen vaatii edelleen investointeja.

Jätehuollon omavaraisuusaste on erittäin alhainen ja nyt pitää hyödyntää jätehuollon infrastruktuuria muualla kuin tekemällä lisäinvestointeja. Asiakaspalvelua parannetaan muun muassa palvelusopimuksia tarkentamalla.

Jätehuollossa ympäristöystävällisyydessä edelläkävijyyden osalta on aloitettu tuottajayhteistyö Paperikeräyksen kanssa: Tässä on luotu asiakkaan kanssa yhteinen asiakasrajapinta kuntayhtymä ja tuottajat tarkoituksena päästä edelläkävijyyteen. Tuottajayhteistyö ei kuitenkaan ilmene HSY:n strategia-asiakirjasta. Edelläkävijyys tulisi muutoinkin tiedostaa vahvemmin. Tuottajayhteistyö on tosin kehitteillä.

Jätehuollon osalta tehtävänä on pienentää jätemääriä, mutta tämä vaikuttaa jätehuollon tulosalueen taloustilanteeseen heikentävästi. Käsittelykoneisto ja koko järjestelmä on rakennettu suurempaa jätemäärää varten. Harkittavaksi tulee esimerkiksi jätehuollon toiminnan laajentaminen ja palvelujen tarjoaminen lähialueiden kunnille (sekä esimerkiksi biojätteen hakeminen muilta toimijoilta), jollei samalla kehitetä lisätuloja tuottavaa uutta palvelusisältöä. Onko siihen mahdollisuutta? Minkälaisista palveluista kuntalaiset ja yhteisöt olisivat valmiita maksamaan? Tässä tulisi tehdä asiakastarpeen kartoitus. HSY:n käsittelyyn tulevan jätemäärän väheneminen tulisi korvata jollakin muulla toiminnalla, koska investoinnit on tarpeen saada tuottavaan käyttöön.

7.2.1.3. Jätehuollon toiminnalliset ja laadulliset tavoitteet 2012–2014

Jätehuollon toiminnalliset ja laadulliset tavoitteet ovat seuraavat:

- Euro 4 ja sitä vähäpäästöisempien jäteautojen osuus jätteenkuljetuksen kokonaisautokannasta kasvaa.
- Pääkaupunkiseudun ja Kirkkonummen asukkaiden jätteiden lajittelu hyötykäyttöön tehostuu siten, että vuonna 2014 keskimäärin 72 % pääkaupunkiseudun asukkaista ilmoittaa lajittelevansa jätteensä säännöllisesti.
- Laajennetaan jätehuollon asiakkaille tarjottavia sähköisen asioinnin palveluja.
- Jätteen kuljetukseen ja tyhjennykseen liittyvien valitusten määrä vähenee 0,5 valitukseen /1000 tyhjennystä vuoteen 2014 mennessä.
- Jäteastioiden tyhjennyksen oikea-aikaisuus

Jätehuollon toiminnalliset ja laadulliset tavoitteet vuosille 2012 – 2014 tukevat palveluiden toimintavarmuuden lisäämistä ja hyötykäyttöasteen kasvua, mutta kustannustehokkuusnäkökulma on niissä heikommin esillä.

Jätteenkäsittelyjä ohjaavia tavoitteita ei ole lainkaan, esimerkiksi biokaasuvoimalan, jätevoimalan tai Ämmässuon jätteenkäsittelykeskuksen toiminnallisia tai taloudellisia tavoitteita. Samoin markkinoihin liittyvät tavoitteet puuttuvat kokonaan, hinta-laatusuhteen toteaminen ja muut vastaavat tavoitteet.

Selkeätä ratkaisumallia päämääränä olevan jätteesynnyn vähenemisen ja taloudellisen kannattavuuden turvaamisen välille ei myöskään ole toiminnallisissa ja laadullisissa tavoitteissa näkyvissä.

Tarkastuslautakunta katsoo, että tulevina vuosina on varauduttava siihen, että käsiteltävän jätemäärät HSY:ssä eivät kasva. Jätehuollon toimialan tulorahoituksen parantamista ei voida siten perustaa pelkästään HSY:n käsittelyyn tulevien jätemäärien kasvuodotuksille.

Tarkastuslautakunta katsoo, että jätehuollon tulee kartoittaa kilpailutilanne ja uusien palvelumuotojen kehittäminen sekä uuden jätevoimalan käyttöönoton vaikutuksiin HSY:n jätehuollossa.

7.2.2 Vesihuolto

Kuntayhtymän jäsenkaupungit ovat siirtäneet vesilaitostensa toiminnan 1.1.2010 Helsingin seudun ympäristöpalvelut -kuntayhtymälle. HSY:hyn yhdistetyt vesilaitokset ovat olleet sitä ennen osa jäsenkaupunkien organisaatiota, joten niiden toimintatavat ja toimintakulttuuri ovat olleet erilaisia.

Tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan ympäristövastuullinen edelläkävijyys vesihuollossa tarkoittaa hyvälaatuista ja varmaa vesijohtoveden tarjontaa sekä ympäristökuormituksen vähentämistä, mihin kuuluu tehokas jäteveden puhdistus ja ylivuotojen välttäminen.

Vesihuoltolain ja maankäyttö- ja rakennuslain muutosesityksen (valmistelu) painotukset on syytä ottaa huomioon HSY:n strategioissa, toiminta- ja taloussuunnitelmassa ja investointiohjelmassa, hyvissä ajoin, riippumatta lain voimaantulosta.

Riskienhallinta vesihuollon osalta on erittäin merkittävässä asemassa.

Tarkastuslautakunta katsoo, että vesihuollon riskienhallinta tulee varmistaa ja sitä tulee seurata esimerkiksi säännöllisesti päivitettävien riskienhallintasuunnitelmien perusteella.

Lakimuutoksilla pyritään parantamaan vesihuoltolaitosten ylläpitoa ja riskien hallintaa, tietohuoltoa, taloudenpidon läpinäkyvyyttä, kilpailuneutraaliteettia sekä hulevesien hallintaa.

Pumppaamojen käyttökatkojen aiheuttamiin ongelmiin on tulossa parannuksia vuonna 2013 valmistuvan suunnitelman mukaisesti. Viikinmäen jätevedenpuhdistamon laajenus lisää jatkossa puhdistamon kapasiteettia sadetilanteissa. Investointiohjelmassa on päätöksiä ja suunnitelmia ahtaiden putkilinjojen saneeraamiseksi, jolloin ylivuodot vastaavasti vähenevät. Toimintamallia kiinteistöjen hulevesien vähentämiseksi ja erottamiselle viemäriverkosta on suunniteltu vuodelle 2013. Vaikka päävastuu hulevesien hallinnasta siirtyy lakiuudistuksen työryhmäehdotuksen mukaan kunnille ja toimenpiteet tulisivat myös kuntien toteutettaviksi, HSY:n tulee olla suunnittelussa aloitteellinen, koska hulevesistä aiheutuu haittaa HSY:n perustoiminnoille eli jäteveden johtamiselle ja puhdistukselle.

Tarkastuslautakunta suosittelee, että suunnittelu tulisi aloittaa välittömästi hulevesien määrän vähentämiseksi, jotta voidaan vertailla erityyppisten investointien kannattavuutta ja ajoitusta.

Vesihuollossa on laskuttamatonta vettä noin 20 prosenttia kokonaislaskutuksesta. Laskuttamattoman veden osuus vaihtelee kunnittain. Laskuttamattoman veden osuutta voidaan pitää merkittävänä ja kertonee myös verkoston kunnosta.

Tarkastuslautakunta suosittelee, että laskuttamaton veden osuutta tulee seurata osana verkoston kuntoa ja saada laskuttamattoman veden osuutta määrältään pienennettyä.

7.2.3 Seutu- ja ympäristötieto

7.2.3.1 Seutu- ja ympäristötiedon tulosalueen annetut tehtävät

HSY:n perussopimuksessa on sovittu, että HSY huolehtii jäsenkuntiansa ilmansuojelun seuranta-, tutkimus- ja suunnittelu- sekä koulutus- ja valistustehtävistä. Tämä tehtävä on HSY:ssä organisoitu Seutu- ja ympäristötiedon tulosalueelle (SYT). Lisäksi perussopimukseen on kirjattu, että HSY hoitaa jäsenkuntien sille antamat muut kuntayhtymän toimintaan liittyvät yhteiset tehtävät.

SYT:n toimintaa arvioidessaan tarkastuslautakunta on nojautunut edelliseen sopimustekstiin sekä yhtymäkokouksen 18.11.2011 antamaan kehotukseen, jossa ”HSY:n tulee osana tuottavuusohjelmaansa pitäytyä perussopimuksen tarkoittamissa tehtävissä ja suhtautua pidättyväisesti toimintansa ja henkilöstömääränsä lisäämiseen sellaisissa uusissa tehtävissä, joista ei jäsenkuntien kanssa nimenomaisesti ole sovittu.”

Tarkastuslautakunnan käsityksen mukaan tämä kehotus koskee myös SYT:iä, koska sen talousarvio katetaan suurimmalta osaltaan verovaroin.

7.2.3.2. Seutu- ja ympäristötiedon tulosalueen toiminta

Seutu- ja ympäristötiedon tulosalue (SYT) palvelee laajenevaa pääkaupunkiseutua tavoitteena tuottaa luotettavaa ja ajantasaista seudullista tietoa hyvän kaupunkiympäristön edistämiseksi. Sen tehtäviä ovat ilmanlaadun seuranta, ilmastonmuutoksen hillinnän ja sopeutumisen strategiatyö sekä seudullisen tiedon tuottaminen, jalostaminen ja tietopalvelu.

SYT:n toiminnalliset tavoitteet vuosina 2012 -2014:

Ilmanlaatu:

- Ilmanlaadun tekstiviestipalvelun käyttöönotto ja käytön edistäminen.
- Etäkalibrointien käyttöönotto. (Tuottavuusohjelma)
- Ilmanlaadun tiedonhallintajärjestelmän uudistaminen. (Tuottavuusohjelma)

Ilmastonmuutos:

- Pääkaupunkiseudun ilmastonmuutoksen sopeutumisstrategian toimenpideohjelman toteuttaminen ja seuranta yhteistyössä jäsenkuntien ja sidosryhmien kanssa.
- Pääkaupunkiseudun kasvihuonekaasupäästölaskentojen kehittäminen

Tietoyhteistyö:

- MAL-seurannan tietopohjan valmistelu pääkaupunkiseudulle, tietopohjan selvittäminen ja käyttöönotto 14 kunnan alueella sidosryhmien kanssa (HSL, UL, YM, LVM, VM)
- HSY:n ja HSL:n paikkatietoyhteistyön kehittämishojelman toteuttaminen.

Lisäksi:

- Ulkopuolisen rahoituksen varmistaminen T&K-hankkeille
- T&K-ohjelman kehittäminen T&K&I-ohjelmaksi
- Osaamisen kehittäminen strategisten päämäärien pohjalta
- Henkilöstökyselyn pohjalta laadittavan toimenpideohjelman toteuttaminen
- Lyhyiden sairauspoissaolojen määrän alentaminen
- Talous- ja hallintopalvelujen kehittäminen (Tuottavuusohjelma)
- Sähköisten uutiskirjeiden käyttöönotto ja julkaisutoiminnan kehittäminen. (Tuottavuusohjelma)

SYT, sen lisäksi mittaa pääkaupunkiseudun ilmanlaatua, seuraa pääkaupunkiseudun kasvihuonekaasupäästöjä ja raportoi niiden kehityksestä Helsingissä, Espoossa, Vantaalla ja Kauniaisissa.

SYT on tuottanut SeutuCD -rekisterit, joiden keskeinen aineisto on pääkaupunkiseudun kuntien, ja seudullisten organisaatioiden HSY:n ja HSL:n käytössä.

Myös Yritys- ja toimipaikkatiedot kuuluvat sopimuksen mukaisesti seudullisen perusrekisterin tietosisältöön. SeutuRuutu on SePen karttapohjainen käyttöliittymä, joka on tarkoitettu pääkaupunkiseudun kuntien virkakäyttöön. Myös seudulliset rakennusmaavarantotiedot SeutuRAMAVA tuotetaan SePen tiedoista.

SYT osallistuu MAL-aiesopimuksen (maankäyttö, asuminen ja liikenne) seuranta-aineistojen valmisteluun HSL:n, Uudenmaan liiton ja seudun kuntien ja muiden sopijaosapuolien kanssa. SYT vastaa HSY:n toiminta- ja taloussuunnitelman mukaisesti MAL-aiesopimuksen yhteisten seurantaraporttien kokoamisesta aiesopimuskaudella 2012–2015.

Osa SePen tiedoista on tietosuojasyistä yleistettyinä myös jaossa Helsinki Region Infoshare – avoimen tiedon verkkopalvelun kautta (www.hri.fi).

SYT ylläpitää ja kehittää sekä valmistelee lisäksi seuraavia yhteiskunnallisia vaikutusasioita: kuntien yhteistyön kehittäminen, T&K&I-yhteistyö, toimintojen energiatehokkuuden parantaminen, ilmastoraportti- ja -indikaattorit, ilmanlaatuviestinä, monet erilaiset tiedotteet ja pääkaupunkiseudun seminaarit. Myös asiakasvaikuttavuusasiat, prosessit ja rakenteet kuuluvat SYT:n toimintakenttään. Näitä ovat mm. ilmanlaadun tiedonhallintajärjestelmä, etäkalibrointi, talous- ja hallintopalveluiden kehittäminen ja sähköiset uutiskirjeet.

Esimerkkinä Tuote&Kehitys&Innovaatio sisällöstä on Kuntayhtymän yhteinen Resca-hanke. Resca-hankkeessa kehitetään uusiutuvan energian tuotantoa suurissa kaupungeissa ja jaetaan parhaita käytäntöjä.

7.2.3.2. Tarkastuslautakunnan huomioita seutu- ja ympäristötiedon tulosalueesta

SYT on monessa toiminnassa mukana, minkä huomion tarkastuslautakunta on tehnyt jo edellisessä arviointikertomuksessaan. Tarkastuslautakunta suositteli tuolloin, että hallitus huolehtisi siitä, että seutu- ja ympäristötiedon tehtävät selkeytetään. Vastauksessaan yhtymäkokoukselle 12.11.2012 hallitus esitteli SYT:n ilmanlaadun, ilmastostrategian ja tietoyhteistyön toimintakentät ja näiden keskeisiä projekteja. Samoin kävi selväksi, että yhteistyö eri toimijoiden kesken perustui sopimukseen. Toisaalta vastauksesta kävi myös selväksi, että ne toiminta-alueet, joita ei ollut nimenomaisesti mainittu perussopimuksessa, ilmastostrategia ja tietoyhteistyö, olivat pitkäjänteistä toimintaa, joiden juuret ovat syvällä YTV:n historiassa. Toiminnan selkeyttämistä tai uudelleen organisoimista vastaus ei sisältänyt.

Kuitenkin tulee ottaa vielä huomioon, että SYT on mukana myös ideoimassa hankkeita ja osallistuu rahoitusmallien suunnitteluun T&K&I-projekteissa. Tästä ei vastauksessa ollut mitään mainintaa. Tarkastuslautakunta näkee tämän alueen myös ongelmalliseksi. Tuotekehitystyö on tärkeää millä liiketoiminta-alueella tahansa. Normaalisti yritykset kattavat sen tulorahoituksellaan. HSY:n yhtymästrategiassa on kirjattu, että T&K&I-projekteihin haetaan ulkopuolista rahoitusta. Tukia ja avustuksia oli budjetoitu SYT:n vuoden 2012 talousarvioon 393 t€, mutta niistä toteutui vain 130 t€. Vaje oli 263 t€. SYT:n tulos oli 157 t€ tappiollinen. HSY:n tuotekehitystoimintaa ei tulisi rahoittaa verovaroin. Siksi tarkastuslautakunnan mielestä yhäkin tulisi huolehtia siitä, että seutu- ja ympäristötiedon tehtävät selkeytetään.

Tarkastuslautakunta suosittelee, että seutu- ja ympäristötiedon tavoitteet selkeytetään tehtävien ja rahoituksen osalta.

7.3. TOIMINNALLISET JA LAADULLISET TEKIJÄT TUKIPALVELUISSA, MATRIISITOIMINNOISSA JA HALLINNON YKSIKÖISSÄ

7.3.1 Tukipalvelut

1.5.2012 lukien on perustettu HSY:n organisaatioon tukipalvelut - tulosalue ja lakannut samasta ajankohdasta lukien hallintopalvelukeskus tulosalueena sekä perustettu tukipalvelut tulosalueelle hankinta- ja varastopalveluista vastaava materiaalipalveluyksikkö, kiinteistö- ja ajoneuvopalveluista vastaava kiinteistö- ja ajoneuvopalveluyksikkö sekä tietohallintopalveluista sekä tiedonhallinta- ja asiakirjapalveluista vastaava tietohallintoyksikkö.

HSY:n tietohallinnon tehtävät ovat vastuutettu tietohallintopäällikölle. Tietohallinnon tärkeimmät tehtävät ovat tietojärjestelmien uudistaminen ja yhdistäminen, tietoturvallisuuden kehittäminen sekä riskienhallinta. Tietohallinnossa on yhteensä 16 henkilötyövuotta. ICT master plan, eli tietohallinnon kokonaissuunnitelma on rakenteilla seuraavilla vaiheilla: nykytila-analyysi, kehityskohteet, sekä tavoitteiden asetanta ja visiointi. Kokonaissuunnitelmassa tulee ottaa huomioon kustannustehokkuus sekä saavuttaa jollakin aikajänteellä synergiaetuja ja laatutavoitteita.

Lakkautettavan hallintopalvelukeskuksen hallintoyksikkö, talousyksikkö, henkilöstöyksikkö, viestintäyksikkö ja kehittämyksikkö jatkavat päällikköineen suoraan toimitusjohtajan alaisina yksikköinä.

Varsinaiset taloudelliset vaikutukset henkilötyövuosien osalta ovat kuluvalle TTS-kaudella 7-10 henkilötyövuotta. Kun tehtäviä siirtyy tukipalveluille, vapautuu muualle resursseja. Merkittävien taloudellisten vaikutusten saavuttaminen vie kuitenkin useampia vuosia.

7.3.2 Matriisitoiminnot

Vuonna 2012 kuntayhtymässä toimittiin matriisiorganisaationa, jossa on ollut matriisina asiakaspalvelu ja T&K&I. Matriiseja on käsitelty erillisinä toimintoina.

7.3.2.1 Asiakaspalvelu

Asiakaspalvelu-matriisin keskeinen tehtävä on ollut vuonna 2012 asiakaspalvelun kehittämisohjelma (APILA). Kehittämisprojektissa käynnistettiin viisi laajempaa projektia

- yhteisen asiakaspalvelun toimintamalli ja käytännöt
- asiakkuus (asiakastiedot)
- Asiakastyytyväisyys ja asiakaspalautteet
- laskutus –elasku, yksi lasku (suoralaskutus korvautuu suoramaksulla)
- yleisneuvonta – asiakaspalvelukeskus

1.1.2013 lähtien asiakaspalvelusta on kehittämisohjelman tuloksena muodostettu oma yksikkö suoraan toimitusjohtajan alaisuudessa.

7.3.2.2 Tutkimus, kehitys ja innovaatio

Tuotannollisten toimintojen tutkimus- ja kehitystyön koordinoinnista vastaa T&K-matriisi, jonka työhön myös kehittämyksikkö osallistuu. Kehittämyksikön tutkimuskoordinaattori käyttää puolet työajastaan matriisin toimintoihin. Tutkimus, kehitys ja innovaatio -matriisin puheenjohtaja vaihtuu vuosittain.

Matriisin toiminta on vuonna 2012 keskittynyt toiminnan organisointiin sekä pilottihankkeiden tunnistamiseen ja hakemiseen HSY:ssä. Matriisin hankkeet kytkeytyvät HSY:n strategiaan, mutta ei ole suoraan tunnistettavissa, mihin strategiseen tavoitteeseen hankkeet kohdistuvat. Vuonna 2012 hyväksyttiin HSY:n projektimalli otettavaksi käyttöön vuoden 2013 alusta. Malli määrittelee projektitoiminnan periaatteet ja sisältää työkalut projektien hallintaan ja seurantaan (HSY:n projektisalkku).

7.3.3 Hallinnon yksiköt

Hallinnon yksiköt hoitavat HSY:n hallituksen, yhtymäkokouksen ja tarkastuslautakunnan kokousvalmistelun sekä päätösten toimeenpanon. Se vastaa myös keskitetysti hoidetuista talous-, henkilöstöhallinnon ja viestinnän tehtävistä. Hallinnon yksiköt ovat suoraan toimitusjohtajan alaisuudessa.

7.3.3.1 Hallintoyksikkö

Hallintoyksikkö hoitaa HSY:n hallituksen, yhtymäkokouksen ja tarkastuslautakunnan kokousvalmistelun sekä päätösten toimeenpanon.

7.3.3.2 Talousyksikkö

HSY:n taloushallinnon tehtävät ovat vastuutettu talousjohtajalle. Taloushallinnossa on yhteensä 11 henkilötyövuotta. Talousyksikkö vastaa keskitetysti HSY:n kirjanpidosta ja tilinpäätöksestä, käyttöomaisuuskirjanpidosta, maksuliikenteestä, johdon ja hallituksen raportoinnista, kuntayhtymän talousraportoinnista, sisäisen laskennan periaatteista, verotuksesta sekä budjetoinnin ohjeistuksesta ja koordinoinnista. Se vastaa myös yhteisten taloushallinnon järjestelmien ylläpidosta ja kehittämisestä.

HSY:n yhteinen talousryhmä koordinoi yhteisiä taloushallinnon tehtäviä, kehityshankkeita ja resursseja.

7.3.3.3 Henkilöstöyksikkö

HSY:n henkilöstöhallinnon keskitettyjä tehtäviä hoitaa henkilöstöjohtaja.

Henkilöstökertomus 2012

Tarkastuslautakunnalla ei ole ollut käytössä henkilöstökertomusta arviointikertomuksen laatimiseen mennessä.

Yhtymätason tavoitteet 2012 ja tarkastuslautakunnan arvio on esitelty arviointikertomuksen kappaleessa ”6.1 Strategiset tavoitteet ja niiden toteutuminen”. Mukana ovat henkilöstöhallinnon tavoitteet ja niiden arviointi.

Henkilöstötutkimus 2012

Syksyllä 2012 tehty henkilöstökyselyn tulokset osoittavat parannusta ja kehittymistä monella alueella. Lisäksi vastausprosentti on parantunut edellisestä vuodesta, mikä kuvastanee kiinnostusta henkilöstöasioihin. Parannusta kyselyn perusteella on tapahtunut esimerkiksi oman työn kiinnostavuus, mahdollisuus käyttää osaamistaan, jakaminen työssä sekä tasapaino työn ja vapaa-ajan välillä ovat kaikki hyvällä tasolla. Eniten kehitettävää löytyy aikaisempien vuosien tapaan esimiestyöstä. Palautteen antaminen, töiden tasapuolinen jakaminen sekä ristiriitojen ratkaiseminen ovat esimiehen työssä suurimmat kehittämiskohteet kuten edellisenä vuonna.

Henkilöstötutkimuksen tulokset on käsitelty kaikilla organisaatiotasoilla sekä esimiespäivillä ja HSY:n johtoryhmässä. Henkilöstökyselyn tulosten ja jatkotoimenpiteiden käsittely on jatkunut esimiesten tekemillä toimenpidesuunnitelmilla vuonna 2012 ja jatkuu väliarvioinneilla vuonna 2013. Henkilöstötutkimuksen tulokset on tuotu hallitukselle tiedoksi.

Henkilöstösuunnitelma 2012

HSY:ssä ei ole vuoden 2012 aikana laadittu henkilöstösuunnitelmaa, vaan yhtenäinen henkilöstösuunnittelun malli sekä koko kuntayhtymälle määrällinen suunnitelma. Vesi- ja viikeseurannan toimialalle on laadittu henkilöstösuunnitelma vuodelle 2012. HSY:ssä on keskusteltu, ettei yhteistä asiakirjaa näistä välttämättä tehdä.

Tarkastuslautakunta suosittelee, että HSY:lle laaditaan henkilöstösuunnitelma.

Työhyvinvointisuunnitelma 2012

HSY:n yhtymästrategian mukaan sen toimintaa ohjaaviin arvoihin kuuluu kehittää henkilöstön osaamista ja luoda vetovoimainen työnantajakuva.

HSY:n talous- ja toimintasuunnitelman 2011–2013 mukaan tavoitteina on muun muassa, että henkilöstöasioiden toimintaohjelma on tehty ja vakiintunut työkaluksi.

Työhyvinvointisuunnitelman osalta viittaamme arviointikertomuksen kohtaan ”5 Työhyvinvointi ja sairauspoissaolot”.

Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma 2011-2013

HSY:ssä on laadittu 5.12.2011 päivätty tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma 2011–2013.

Tasa-arvotyöryhmänä toimii erikseen nimetty HSY:n tasa-arvoryhmä. Se suunnittelee, kehittää ja koordinoi tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusasioita. Tasa-arvotilannetta ja yhdenvertaisuuden toteutumista seurataan vuosittain henkilöstökyselyllä, henkilöstökertomuksella, sekä tarpeen mukaan erillisillä tasa-arvoselvityksillä. Tasa-arvosuunnitelman toteutumista ja vaikuttavuutta arvioidaan vuosittain. Arvioinnin perusteella päätetään vuosittain tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman kehittämistarpeista ja uudistamisesta.

Tarkastuslautakunta toteaa, että tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma on laadittu vuosille 2011–2013.

7.3.3.4 Viestintäyksikkö

Viestintä on tärkeä osa HSY:n toimintaa ja sen tavoitteiden toteuttamista. HSY on palveluorganisaatio, eikä se voi täyttää tehtäväänsä ja saavuttaa tavoitteitaan, ellei se myös viesti toiminnastaan asiakkaille ja sidosryhmille. Viestinnän päämääränä on tukea organisaation strategisten tavoitteiden toteutumista.

Sisäiseen viestintään on panostettu luomalla yhteinen intranet Hessu, julkaisemalla henkilöstölehteä "Haavi" sekä järjestämällä muun muassa erilaisia tapahtumia. Ulkoista viestintää varten on laadittu HSY:n strategiaa tukeva viestinnän vuosi- ja toimenpidesuunnitelma.

Viestintä toimii suoraan ylimmän johdon alaisuudessa ja on keskistetty yhteen yksikköön. Varsinaista viestintäsuunnitelmaa ei ole laadittu vuodelle 2012, vaan työt ja tekeminen on luetteloitu seuraavasti: työn ydinprosessit ja niiden mukaan organisoituminen, kokouskäytännöt, yksikön pelisäännöt, töiden priorisoinnit, yksikön työhyvinvointi, viestinnän palvelukysely tulos- ja toimialoille, viestintä henkilöstölle sekä poikkeus- ja kriisiviestintä.

Viestintä on määrällisesti ollut hyvin resursoitu vuonna 2012. Viestinnän tavoitteena on kehittää prosessimaista työskentelyä, jolloin työskentely on tehokkaampaa ja se huomioi myös tulosityksiköiden tarpeet riittävästi.

Sisäinen viestintä on hoidettu asianmukaisesti. Ulkoinen viestintä on aina haastavaa. Poikkeus- ja kriisiviestintään on olemassa toimintamallit. Tärkeätä onkin tiedostaa, että tehdään oikeita asioita ja oikealla tavalla.

7.3.3.5 Kehittämisyksikkö

Kehittämisyksikkö koordinoi keskitetysti HSY:n strategian kehittämistä, strategisten tavoitteiden valmistelua ja viemistä käytäntöön sekä yhteisiä kehittämishankkeita. Tuotannollisten toimintojen tutkimus- ja kehitystyön koordinoinnista vastaa T&K-matriisi, jonka työhön myös kehittämisyksikkö osallistuu.

Kehittämisyksikkö koordinoi HSY:n riskienhallintaa ja valmiussuunnittelua ja huolehtii sisäisen tarkastuksen järjestämisestä. Vastuu riskienhallinnasta ja valmiussuunnittelusta sekä sisäisestä tarkastuksesta on toimitusjohtajalla. Kehittämisyksikkö vastaa HSY:n toimintajärjestelmän rakentamisesta sekä sen kehittämisestä ja ylläpidosta.

Kehittämisyksikköä johtaa kehittämisspäällikkö. Kehittämisyksikkö hoitaa vastuulleen kuuluvat tehtävät yhteistyössä HSY:n johdon ja toimialojen ja tulosalueiden kanssa.

Tarkastuslautakunta suosittelee, että HSY:n riskienhallinta päivitetään vuosittain ja sitä käytetään hyväksi kun laaditaan sisäisen tarkastuksen riskiperusteinen suunnitelma.

8 HSY:N TALOUDELLISET TAVOITTEET JA NIIDEN TO- TEUTUMINEN VUONNA 2012

HSY:n tulot vuonna 2012 olivat 326,0 miljoonaa euroa talousarvion ollessa 326,4 miljoonaa euroa. Tulot toteutuivat siten 99,99 prosenttisesti. ”Menokurin” avulla menoja toteutui arvioitua vähemmän, joten käyttötalouden osalta toimintakulut olivat 182,6 miljoonaa euroa eli 2,2 miljoonaa euroa talousarvioita pienempiä.

Toimintatulojen rakenne muodostuu siten, että 220,7 miljoonaa euroa (eli noin 2/3) on vesihuollon tuottoja ja 103,9 miljoonaa euroa (eli noin 1/3) jätehuollon tuottoja. Toimintamenojen rakenne on seuraava: palvelujen ostot sekä aineet ja tarvikkeet ovat yhteensä 92,7 miljoonaa euroa eli lähes 2/3 toimintamenoista. Palveluista noin puolet muodostuu jätehuollon kuljetuspalvelujen ostoista. Henkilöstömenot 40,9 miljoonaa euroa ovat toimintakuluista noin 22 prosenttia.

Alla on esitetty HSY:n tuloslaskelman toteutumisvertailu.

HSY-kuntayhtymän tuloslaskelma (t€)	TP 2012	TA 2012	Tot-%
Toimintatuotot	326 036	326 395	99,9 %
Toimintakulut	-182 554	-184 770	98,8 %
Toimintakate	145 130	143 480	101,1 %
Rahoitustuotot ja -kulut	-66 999	-68 129	98,3 %
Vuosikate	78 131	75 351	103,7 %
Poistot	-79 835	-78 994	101,1 %
Satunnaiset erät	0	0	-
Tilikauden tulos	-1 704	-3 643	46,8 %
Varausten ja rahastojen muutokset	277	2 570	10,8 %
Tilikauden yli-/alijäämä	-1 427	-1 073	133,0 %

Tilikauden 2012 tulos oli 1,7 miljoonaa euroa alijäämäinen, kun talousarviossa alijäämän arvioitiin olevan noin 3,6 miljoonaa euroa. Ero 1,9 miljoonaa euroa syntyy pääosin talousarviota pienemmistä toimintakuluista. Lisäksi toimintatuottoja kertyi 326,0 miljoonaa euroa, noin 0,4 miljoonaa talousarviota vähemmän.

Alla on esitetty HSY:n investointien toteumavertailu.

HSY-kuntayhtymän investoinnit (t€)	TP 2012	TA 2012	Tot-%
Vesihuolto	77 001	105 446	73,0 %
Jätehuolto	13 568	25 125	54,0 %
Seutu- ja ympäristötieto	232	240	96,8 %
Kuntayhtymän johto ja hallintopalvelut	318	1 830	17,4 %
Tukipalvelut	295	530	55,6 %
Investoinnit yhteensä, brutto	91 415	133 171	68,6 %
Naapurikuntien osuudet	-682	-690	98,8 %
Investoinnit yhteensä, netto	90 474	132 481	68,3 %

Investointien toteutuma 90,5 miljoonaa euroa (nettoinvestoinnit) jäi yhteensä 42,0 miljoonaa euroa talousarviota pienemmäksi. Erosta 28,4 miljoonaa euroa syntyi vesihuollon ja 11,6 miljoonaa euroa jätehuollon ennakoitua pienempinä toteutuneista investoinneista. Seutu- ja ympäristötiedon investoinnit toteutuivat lähes talousarvion mukaisesti. Kuntayhtymän johdon, ohjauksen ja kehittämisen sekä tukipalveluiden tulosalueen investoinnit jäivät yhteensä 1,5 miljoonaa talousarviota pienemmiksi.

Suurimmat poikkeamat syntyivät vedenpuhdistuslaitosten ja verkostohankkeiden investoinneissa. Lisäksi biojätteen käsittelyn investoinnit (mädätyslaitos) ja Ämmässuon kaatopaikan viimeistelyrakenteet eivät edenneet talousarvion mukaisesti. Myös Ruskeasannan Sortti-aseman kaavoitusasioiden ja rakennusluvan viivästyminen siirsi investointeja.

Merkittävin syy siihen, että kuntayhtymän johdon, ohjauksen ja kehittämisen investoinneissa jäätin budjetista, oli asiakaspalvelujärjestelmän hankintojen sekä konserni- ja osakkuusyhtiöiden osakkeiden hankintojen siirtyminen.

8.1. SITOVIEN TAVOITTEIDEN TOTEUTUMINEN TULOSALUEITTAIN

Yhtymäkokous hyväksyi 18.11.2011 HSY:n toiminta- ja taloussuunnitelman vuosille 2012 - 2014. Johtamisen, kehittämisen ja tukipalveluiden uudelleenjärjestämisen valmistelut olivat tällöin vielä kesken, eikä niistä aiheutuvia muutoksia voitu ottaa huomioon vuoden 2012 talousarviossa. Yhtymäkokous päätti 16.3.2012 tukipalveluiden uudelleen järjestämisestä, josta aiheutuvat tekniset muutokset talousarvioon hyväksyttiin yhtymäkokouksessa 29.5.2012. Samassa yhteydessä jätehuollon ja vesihuollon talousarvioista vähennettiin toimintamenoja yhteensä 1,2 miljoonaa euroa sekä rahoituskuluja 0,4 miljoonaa euroa ja poistoja 0,8 miljoonaa euroa.

Vuoden aikana vesihuollon tekemien johtosiirtotöiden määrä toteutui merkittävästi talousarviossa ennakoitua suurempana. Yhtymäkokous 16.11.2012 hyväksyi talousarviomuutoksen, jossa vesihuollon toimintakulubudjettia korotettiin johtosiirtotöistä aiheutuen 4,5 miljoonalla. Koska nämä työt laskutetaan asiakkailta, korotettiin myös vesihuollon myyntituottoja vastaavalla summalla.

Sitovia määrärahoja ei ylitetty lukuun ottamatta tukipalvelujen toimintakuluja, jotka ylittivät talousarvion 427 tuhannella eurolla. Ylityksestä 162 tuhatta aiheutui budjetoimattomista vuokrista ja muuttokustannuksista (pääosin Opastinsilta 8 tilat sekä osittain Hosantien tukikohta). Vuodelle 2011 budjetoitu Ilmala 1 nuohous siirtyi vuodelle 2012 aiheuttaen 67 tuhannen ylityksen. Lisäksi talousarviossa ei ole varattu erillistä määrärahaa tulospalkkioihin, jotka tukipalveluiden osalta ovat 63 tuhatta. Loput erot selittyvät epätarkkuuksilla laskennallisesti tukipalvelujen ja toimialojen välillä kesken vuotta jaetun talousarvion ja toteutumien kirjausten välillä.

Hallitus päätti kokouksessaan 22.3.2013 (§ 37) esittää yhtymäkokoukselle, että se hyväksyy tukipalvelujen toimintakulujen määrärahaylityksen 427 tuhatta euroa.

Tarkastuslautakunta on arvioinut HSY:n talouden ja toiminnan seuranta arviointikertomuksen luvussa ”8.2. Talouden ja toiminnan seuranta”.

Talousarvion sitovien erien toteuma verrattuna talousarvioon 2012 on esitetty seuraavassa taulukossa.

HSY-kuntayhtymän talousarvion sitovat erät (t€)	TP 2012	TA 2012	Tot-%
Vesihuolto			
Toimintamenot ilman sisäisiä veloituksia	85 285	86 316	98,8 %
Investointimenot	77 001	105 446	73,0 %
Jäsenkunnille maksettavat perustamislainojen korot	62 964	62 964	100,0 %
Jätehuolto			
Toimintamenot ilman jäteveroa ja sisäisiä veloituksia	70 541	73 633	95,8 %
Investointimenot ilman TEM:n energiatukea	13 568	25 125	54,0 %
Seutu- ja ympäristötieto			
Kuntaosuudet	3 370	3 370	100,0 %
Toimintamenot ilman sisäisiä veloituksia	3 631	3 675	98,8 %
Investointimenot	232	240	96,8 %
Kuntayhtymän johto ja hallintopalvelut			
Toimintamenot	6 552	6 650	98,5 %
Investointimenot (Tukipalveluiden investoinnit mukana)	624	2 360	26,4 %
Tukipalvelut			
Toimintamenot	6 192	5 765	107,4 %

8.1.1 Jätehuolto

Jätehuollon sitovat toimintamenot (ilman jäteveroa) alittuivat 0,8 miljoonalla eurolla eli 0,9 prosenttia. Jätehuollon tuloslaskelman toteutusvertailu on esitetty alla olevassa taulukossa.

Jätehuollon tuloslaskelma (t€)	TP 2012	TA 2012	Tot-%
Toimintatuotot	103 897	104 052	99,9 %
Toimintakulut	-86 905	-87 710	99,1 %
Toimintakate	16 992	16 342	104,0 %
Rahoitustuotot ja -kulut	-4 811	-4 049	118,8 %
Vuosikate	12 181	12 292	99,1 %
Poistot	-14 763	-14 914	99,0 %
Tilikauden tulos	-2 583	-2 622	98,5 %
Varausten ja rahastojen muutokset	277	2 570	10,8 %
Tilikauden yli-/alijäämä	-2 305	-52	-

Jätehuollon sitovat investoinnit alittuivat 11,6 miljoonalla eurolla eli 46 prosenttia. Jätehuollon investointien toteutusvertailu on esitetty alla olevassa taulukossa.

Jätehuollon investoinnit (t€)	TP 2012	TA 2012	Tot-%
Aluepalvelujen investoinnit	1 537	8 600	17,9 %
Käsittelypalvelujen investoinnit	11 913	15 715	75,8 %
Muut investoinnit	118	810	14,6 %
Jätehuollon investoinnit yhteensä	13 568	25 125	54,0 %
TEM:n energiatuki, Ämmässuo	0	0	-
Jätehuollon investoinnit yhteensä	13 568	25 125	54,0 %

Investointeja toteutettiin vuonna 2012 talousarvioon verrattuna lähes 11,6 miljoonan euron vähemmän. Talousarviota 2012 pienemmät investoinnit ovat aiheutuneet lähinnä biojätteen käsittelyn investointien (mädätyslaitos) lykkäytymisestä ja Ämmässuon kaatopaikan viimeistelyrakenteiden siirtymisestä sekä Ruskeasannan Sortti-aseman kaavoitusasioiden ja rakennusluvan viivästyisestä.

Vantaan Ruskeasantaan rakennettavan jätehuollon uuden Sortti-aseman rakennustöiden arvioitiin käynnistyvän ja toteutuvan pääosin vuoden 2012 aikana. Rakennustöiden aloittamista viivästyttivät kaavoitus-aikataulu ja alueen maanhankinnan järjestelyt sekä odotettua hitaampi rakennusluvan käsittely. Maanrakennustyöt ja painopenkereen urakat päästiin aloittamaan syksyllä 2012, kun rakennuslupa saatiin. Töiden viivästyisestä aiheutuu 6,8 miljoonan euron alituksen vuoden 2012 talousarvioon.

8.1.2 Vesihuolto

Vesihuollon sitovat toimintamenot alittuivat 1,1 miljoonaa euroa eli 1,2 prosenttia. Vesihuollon tuloslaskelman toteutumisvertailu on esitetty seuraavassa taulukossa.

Vesihuollon tuloslaskelma (t€)	TP 2012	TA 2012	Tot-%
Toimintatuotot	220 654	219 993	100,3 %
Toimintakulut	-94 672	-95 784	98,8 %
Toimintakate	127 629	126 064	101,2 %
Rahoitustuotot ja -kulut	-62 891	-64 068	98,2 %
Vuosikate	64 738	61 996	104,4 %
Poistot	-63 627	-62 750	101,4 %
Satunnaiset erät	0	0	-
Tilikauden tulos	1 111	-754	-147,4 %
Tilikauden yli-/alijäämä	1 111	-754	-147,4 %

Vesihuollon vedenmyynti-, jätevesi- ja perusmaksut (yhteensä 187,4 miljoonaa euroa) jäivät 1,1 miljoonaa euroa talousarviota pienemmiksi. Edellisen vuoden poikkeuksellisen tuotantopiikin siirtymä laskutukseen ei toteutunut arvioidun suuruisena. Laskutettu vesimäärä (71,9 milj. m³) jäi 4,5 % talousarviossa ennakoitua ja 1,7 % edellistä vuotta alemmalle tasolle. Rakentamisen volyymin vähenemisen seurauksena liittymismaksut (14,2 miljoonaa euroa) jäivät 1,0 miljoonaa euroa talousarviosta.

Vesihuollon sitovat investoinnit alittuivat 28,4 miljoonaa euroa eli 27 prosenttia. Vesihuollon investointien toteutumisvertailu on esitetty alla olevassa taulukossa.

Vesihuollon investoinnit (t€)	TP 2012	TA 2012	Tot-%
Veden hankinta ja puhdistus	4 175	15 494	26,9 %
Vedenjakelun laiteinvestoinnit	3 515	2 705	130,0 %
Vedenjakelu ja viemärointi	61 761	75 785	81,5 %
Viemäroinnin laiteinvestoinnit	2 501	1 592	157,1 %
Jäteveden puhdistus	4 220	5 922	71,3 %
Kiinteistöinvestoinnit	367	3 046	12,1 %
Irtain käyttöomaisuus	1 402	1 592	88,1 %
Naapurikuntien osuudet	-682	-690	98,8 %
Tuet ja avustukset	-259	0	
Vesihuollon investoinnit yhteensä	77 001	105 446	73,0 %

Suurimmat poikkeamat syntyivät vedenpuhdistuslaitosten ja verkostohankkeiden investoinneissa.

Vanhankaupungin ja Pitkälän vedenpuhdistuslaitosten investoinnit jäivät yhteensä 11,2 miljoonaa euroa talousarviota pienemmiksi. Verkostonhankkeet jäivät yhteensä 14,0 miljoonaa euroa talousarviota ennakoitua pienemmiksi. Kaupunkien kanssa yhteistyössä tehtävät alueverkostoinvestoinnit toteutuivat talousarvion mukaisesti, mutta verkostosaneeraukset jäivät 2,5 miljoonaa euroa pienemmiksi hankkeiden lykkääntymisen vuoksi. Runkovesijohto-hankkeiden toteutuma jäi 3,7 miljoonaa euroa talousarviota pienemmäksi. Runko-viemärihankkeet jäivät 6,0 miljoonaa euroa talousarviosta.

Espoon uuden Blominmäen jätevedenpuhdistamon aikataulua tarkistettiin yleissuunnitelman yhteydessä. Rakennussuunnittelu käynnistyy vasta vuonna 2013, jonka vuoksi yleis- ja rakennussuunnittelusta aiheutuu 2,7 miljoonan euron siirtymä seuraavalle vuodelle. Tällä ei ole vaikutusta hankkeen kokonaisaikatauluun.

Vesihuollon kiinteistöinvestoinnit jäivät 2,7 miljoonaa euroa talousarviosta. Ilmala 2 saneerausta ei ole aloitettu, koska se on odottanut kiinteistöjen käytön kokonaisratkaisua. Peruskorjauksen tarkennettu hankesuunnitelma jäi joulukuun hallituksessa pöydälle ja esitys hylättiin tammikuussa 2013.

8.1.3 Seutu- ja ympäristötieto

Seutu- ja ympäristötiedon sitovat toimintamenot alittuivat 45 tuhatta euroa eli 1,1 prosenttia. Seutu- ja ympäristötiedon tuloslaskelman toteutumisvertailu on esitetty alla olevassa taulukossa.

Seutu- ja ympäristötiedon tuloslaskelma (t€)	TP 2012	TA 2012	Tot-%
Toimintatuotot	3 916	4 168	94,0 %
Toimintakulut	-4 073	-4 118	98,9 %
Toimintakate	-157	50	-317,3 %
Rahoitustuotot ja -kulut	0	0	0,0 %
Vuosikate	-157	50	-317,3 %
Poistot	-174	-250	69,6 %
Tilikauden tulos	-331	-200	165,3 %
Tilikauden yli-/alijäämä	-331	-200	165,3 %

Seutu- ja ympäristötiedon investointien toteutumisvertailu on esitetty alla olevassa taulukossa.

Seutu- ja ympäristötiedon investoinnit (t€)	TP 2012	TA 2012	Tot-%
Investoinnit yhteensä	232	240	96,8 %

8.1.4 Tukipalveluiden tulosalue

Tukipalveluiden sitovat toimintamenot ylittyivät 427 tuhatta euroa eli 7,4 prosenttia. Tukipalveluiden tuloslaskelman toteutumisvertailu on esitetty alla olevassa taulukossa.

Tukipalveluiden tuloslaskelma (t€) 1.5. - 31.12.2012	TP 2012	TA 2012	Tot-%
Toimintatuotot	6 388	6 332	100,9 %
Toimintakulut	-6 192	-5 765	107,4 %
Toimintakate	196	567	34,6 %
Rahoitustuotot ja -kulut	-1	0	-
Vuosikate	195	567	34,4 %
Poistot	-414	-567	73,0 %
Tilikauden tulos	-218	0	-
Tilikauden yli-/alijäämä	-218	0	-

Tukipalveluiden investointien toteutumisvertailu on esitetty alla olevassa taulukossa.

Tukipalveluiden investoinnit (t€)	TP 2012	TA 2012	Tot-%
Tukipalvelujen investoinnit	295	530	55,6 %

8.1.5 Kuntayhtymän johto, ohjaus ja kehittäminen

Kuntayhtymän johdon ja hallintopalvelukeskuksen sitovat toimintamenot alittuivat 97 tuhatta euroa eli 1,5 prosenttia. Kuntayhtymän johdon ja hallintopalvelukeskuksen tuloslaskelman toteutumisvertailu on esitetty alla olevassa taulukossa.

Kuntayhtymän johdon ja hallintopalvelujen tuloslaskelma (t€)	TP 2012	TA 2012	Tot-%
Toimintatuotot	7 022	7 107	98,8 %
Toimintakulut	-6 552	-6 649	98,5 %
Toimintakate	470	458	102,5 %
Rahoitustuotot ja -kulut	704	-12	-
Vuosikate	1 174	446	262,9 %
Poistot	-857	-513	166,9 %
Tilikauden tulos	317	-67	-473,3 %
Tilikauden yli-/alijäämä	317	-67	-473,3 %

Kuntayhtymän johdon ja hallintopalvelukeskuksen sitovat investoinnit alittuivat 1,5 miljoonaa euroa eli 82,6 prosenttia. Kuntayhtymän johdon ja hallintopalvelukeskuksen investointien toteutusvertailu on esitetty alla olevassa taulukossa.

Kuntayhtymän johdon ja hallintopalvelujen investoinnit (t€)	TP 2012	TA 2012	Tot-%
Kuntayhtymän johdon, ohjauksen ja kehittämisen investoinnit	318	1830	17,4 %
Investoinnit yhteensä	318	1830	17,4 %

8.2. HSY:N TALouden JA RAHOITUKSEN KEHITYMINEN VUONNA 2012

HSY:n tase osoittaa merkittävää velan euromäärää ja sen hoitaminen tulee olemaan haaste kuntayhtymälle. HSY:n kokonaislainakanta 31.12.2012 oli 1361,2 miljoonaa euroa, josta jäsenkuntien perustamislainojen osuus oli 1188,0 miljoonaa euroa, rahoituslaitoslainojen 133,2 miljoonaa euroa ja lyhytaikaisten maksuvalmiusluottojen 40,0 miljoonaa euroa. Suhteellinen velkaantumisprosentti on 603,2 prosenttia. Omavaraisuusaste laski tilikauden alun 25,3 prosentista tilikauden lopun 24,9 prosenttiin. HSY:n tilikauden 2012 tulos on alijäämäinen 1,1 miljoonaa euroa.

TTS-kauden 2010–2013 suunnitelman mukaan HSY:n talouden tasapainottaminen tulee olemaan vaikeaa. Samanaikaisesti on tiedossa laajoja sekä siirtyneitä että uusia investointitarpeita, jotka osaltaan tuovat korotuspaineita maksuihin ja hintoihin.

Helsingin seudun ympäristöpalvelut -kuntayhtymän tase vuonna 2012 on esitetty seuraavassa taulukossa.

HSY-kuntayhtymän tase (€)	31.12.2012	Avaava tase 1.1.2012
VASTAAVAA		
Pysyvät vastaavat		
Aineettomat hyödykkeet	4 542 650,26	5 219 861,19
Aineelliset hyödykkeet	1 795 101 010,41	1 782 845 570,02
Sijoitukset	186 372 225,49	186 359 686,22
	1 986 015 886,16	1 974 425 117,43
Vaihtuvat vastaavat		
Vaihto-omaisuus	1 345 191,86	1 121 421,73
Lyhytaikaiset saamiset	36 235 649,88	34 783 679,46
Rahoitusarvopaperit	0,00	10 331,20
Rahat ja pankkisaamiset	13 477 561,90	231 944,03
	51 058 403,64	36 147 376,42
VASTAAVAA YHTEENSÄ	2 037 074 289,80	2 010 572 493,85
VASTATTAVAA		
Oma pääoma	499 147 434,11	500 574 441,87
Poistoero ja vapaaehtoiset varaukset	7 740 955,12	8 018 255,12
Pakolliset varaukset	25 255 692,09	25 555 692,09
	532 144 081,32	534 148 389,08
Vieras pääoma		
Pitkäaikainen vieras pääoma	1 397 831 425,80	1 408 615 132,97
Lyhytaikainen vieras pääoma	107 098 782,68	67 808 971,80
	1 504 930 208,48	1 476 424 104,77
VASTATTAVAA YHTEENSÄ	2 037 074 289,80	2 010 572 493,85

Rahoituslaskelmasta ilmenee HSY:n suuret pääomakulut, jotka pääosin muodostuvat jäsenkuntien lainojen koroista. HSY:llä on rajoitettu mahdollisuudet vähentää kulujaan paitsi investointeja karsimalla tai siirtämällä niitä.

Vuoden 2012 tuloksen perusteella olisi pääteltävissä, että HSY:ssä on tehty varainhoitovuoden aikana merkittäviä säästöjä verrattuna esimerkiksi talousarvioon. Investointimenojen osalta säästöt ovat kuitenkin olleet pääosin menojen siirtämistä seuraaville vuosille. HSY:ssä joudutaan ottamaan uutta velkaa aikaisemman velan kattamiseen kun investoinneista (91,4 miljoonaa euroa) ainoastaan 85,4 prosenttia voitiin rahoittaa tulo-rahoituksella.

Tarkastuslautakunta suosittelee, että HSY:ssä laaditaan vastaavanlainen talouden tasapainottamisohjelma koko kuntayhtymälle kuin on laadittu jätehuollon toimialalle.

9 HALLINTO JA JOHTAMINEN

9.1. HSY JÄSENKUNTIEN OMISTAJAOHJAUKSEN KOHTEENA

HSY:llä on mittava omaisuus ja tärkeä tehtävä pääkaupunkiseudun kuntien tehtävien toteuttajana. **Kuntien toiminnan kannalta on merkityksellistä, että tehtävässä onnistutaan ja kuntayhtymää hallinnoidaan asianmukaisesti ja tarkoituksenmukaisesti kaikilla tasoilla kuten luottamushenkilöt, viranhaltijat ja muut toimijat.** Kuntayhtymän tehtävä ulottuu monen kunnan alueelle ja koskee kaikkia toiminta-alueen kuntalaisia. Kuntayhtymän osalta on tästä syystä tarvetta huolehtia demokratiasta ja toiminnan läpinäkyvyydestä.

HSY:n tarkastuslautakunnan arviointikertomus toimitetaan kuntayhtymän yhtymäkokouksen toimesta jäsenkuntien konsernijaostoille. Arviointikertomuksia ei viedä luottamushenkilökäsittelyyn jäsenkunnissa, mikä saattaa vähentää demokratiaan perustuvaa kuntayhtymän valvontaa.

Tarkastuslautakunta katsoo, että HSY:n omistajaohjauksen onnistumisen kannalta olisi tarpeellista ulottaa raportointi HSY:n toiminnasta jäsenkuntien luottamushenkilöelimiin nykyistä laajemmin.

9.2. TILIVELVOLLISTEN TOIMINTA

HSY:n tilivelvollisia ovat johtosäännön mukaan hallitus, toimitusjohtaja, vesihuollon toimialajohtaja, jätehuollon toimialajohtaja, seutu- ja ympäristötiedon tulosaluejohtaja, tukipalveluiden tulosaluejohtaja sekä hallintojohtaja. Tarkastuslautakunta on arvioinut tilivelvollisten toiminnan tarkoituksenmukaisuutta. Laillisuusvalvonnan osalta lautakunta on kuullut tilintarkastajaa.

Tarkastuslautakunta on seurannut ja arvioinut HSY:n hallituksen toimintaa lähinnä perehtymällä hallituksen esityslistoihin, niiden liitteisiin ja pöytäkirjoihin sekä kuullut hallituksen puheenjohtajaa ja HSY:n toimitusjohtajaa. Lautakunta on kuullut toimialueiden ja tulosalueiden toimihenkilöitä määrittelemissään kohdekysymyksissä.

Tilintarkastuskertomuksessa 26.4.2013 todetaan että ”Tukipalvelut -tulosalueen sitova Toimintakulut -määräraha ylittyi 427 tuhannella eurolla.”

Lausuntonaan tilintarkastaja esittää tilintarkastuskertomuksessa, että ”Edellyttäen että yhtymäkokous hyväksyy tilinpäätöstä vahvistaessaan edellä mainitun sitovien määrärahojen ylityksen, esitämme vastuuvapauden myöntämistä tilivelvollisille tarkastamaltamme tilikaudelta.”

Tarkastuslautakunta katsoo, että tilintarkastajan lausunnon mukaisesti HSY:n tilivelvollisten toiminta on perustunut sen toimintaa ohjaaviin säädöksiin ja päätöksiin sekä että tilivelvollisten toiminnalliset ratkaisut ovat olleet asianmukaisia ottaen kuitenkin huomioon tilintarkastuskertomuksessa esitetty ehdollinen lausunto sitovien määrärahojen ylityksestä.

9.3. TALouden JA TOIMINNAN SEURANTA

Tukipalvelujen toimintakulujen sitovat määrärahat ylittivät talousarvion 427 tuhannella eurolla.

Kuntalain (365/1005, muutettu 578/2006) 65 § 4 momentissa todetaan, että ”Kunnan toiminnassa ja taloudenhoidossa on noudatettava talousarviota. Siihen tehtävistä muutoksista päättää valtuusto.”

Tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan hyvänä käytäntönä pidetään, että mahdolliset ylitykset hyväksytään talousarviovuoden aikana. Talousarvio on yksi yhtymäkokouksen merkittävimmistä ohjausvälineistä ja tästä syystä talousarvion seuranta on tärkeä osa kuntayhtymän sisäistä valvontaa.

Tarkastuslautakunta suosittelee, että HSY:n talousarvion seuranta tulee järjestää sellaisella tavalla, että sitovien määrärahojen seuranta on mahdollista toimintavuoden aikana ja mahdolliset ylitykset saatetaan yhtymäkokouksen käsittelyyn toimintavuoden aikana.

9.4. SISÄINEN VALVONTA, RISKIENHALLINTA JA SELONTEKO

HSY:n hallintosäännön mukaan kuntayhtymän hallinnon ja talouden valvonta on järjestettävä niin, että ulkoinen ja sisäinen valvonta yhdessä muodostavat kattavan valvontajärjestelmän. Sisäinen valvonta on osa johtamista ja sisäinen tarkastus on johtamisen apuväline. HSY:n hallintosäännön mukaan **hallitus vastaa sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan toteuttamisesta ja yhteensovittamisesta.**

HSY:n johtoryhmä on hyväksynyt 18.3.2011 päivitetyn kuntayhtymän sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan toimintaohjeen. Riskikartoituksesta ja toimenpideohjelmasta vastaa kehittämissyksikkö. Sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan ohjeistuksen keskeinen sisältö HSY:ssä on tuoda riskienhallinta osaksi normaalia johtamista ja toiminnan seuranta sekä tunnistaa kuntayhtymän toiminnalle merkittävät riskit ja luoda järjestelmä riskien tunnistamiseksi ja minimoimiseksi. HSY:n vuoden 2012 toimintakertomuksessa todetaan, että toimenpideohjelmien toteutumisen ensimmäinen vuosiraportointi ja riskikartoituksen seuraava päivitys tehdään vuonna 2014. Jatkossa riskienhallinta tulee nivoutumaan osaksi HSY:n johtamisen vuosikalenteria.

Kirjanpitolautakunnan kuntajaoston ohjeen mukaan kuntien ja kuntayhtymien on sisällytettävä tilinpäätökseen ja toimintakertomukseen selonteko sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestämisestä.

Toimintakertomuksessa on tehtävä selkoa, miten sisäinen valvonta ja siihen sisältyvä riskienhallinta on järjestetty, onko valvonnassa havaittu puutteita kuluneella tilikaudella ja miten sisäistä valvontaa on tarkoitus kehittää voimassa olevalla taloussuunnittelukaudella. Toimintakertomuksessa on esitetty selonteko HSY:n sisäisen valvonnan järjestämisestä ja riskienhallinnasta.

Tarkastuslautakunta katsoo, että HSY:ssä laadittu sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan ohje tehdään yksityiskohtaisemmaksi, missä on määritelty riskit ja riskienhallintasuunnitelma.

9.5. SISÄINEN TARKASTUS

HSY:n hallintosäännön 26 §:ssä on määritelty kuntayhtymän hallinnon ja talouden tarkastuksesta ulkoinen ja sisäinen valvonta. Kuntayhtymän hallinnon ja talouden valvonta järjestetään niin, että ulkoinen ja sisäinen valvonta yhdessä muodostavat kattavan valvontajärjestelmän. Ulkoinen valvonta järjestetään toimivasta johdosta riippumattomaksi. Ulkoisesta valvonnasta vastaavat tarkastuslautakunta ja tilintarkastajat. Sisäinen valvonta on johtamisen apuväline. Sisäisen valvonnan järjestämisestä vastaa hallitus.

Hallitus on kokouksessaan 17.12.2010 hyväksynyt (27.1.2012 täsmennyksiä) sisäisen tarkastuksen toimintaohjeen jossa määritellään sisäisen tarkastuksen asema, toimivalta ja tehtävät. Toimintaohjeen nojalla sisäisen tarkastuksen tehtävänä on toimitusjohtajan toimeksiannosta tarkastaa ja arvioida riippumattomasti organisaation

- hallinnon ja talouden tarkoituksenmukaisuutta ja tuloksellisuutta
- päätöksenteon lainmukaisuutta ja ohjeiden noudattamista
- tieto- ja seurantajärjestelmien luotettavuutta ja niistä saatujen tietojen oikeellisuutta.

Hallitus on käsitellyt kokouksessaan 27.1.2012 sisäisen tarkastuksen suunnitelman 2012 ja kokouksessaan 25.1.2013 sisäisen tarkastuksen vuoden 2012 yhteenvetoreportin. Tehdyissä tarkastuksissa ei todettu merkittäviä puutteita sisäisessä valvonnassa tai riskienhallinnassa.

Sisäinen tarkastus on hoidettu vuonna 2012 yhdessä HSL:n sisäisen tarkastuksen kanssa.

Sisäisen tarkastuksen suunnitelma vuodelle 2012 sisältää luettelon tarkastettavista kokonaisuuksista. Suunnitelmassa on kuvattu yleisellä tasolla riskejä, joiden perusteella tarkastuskohteet on valikoitu. Suunnitelmasta ei kuitenkaan ilmene minkälaisen kokonaisuuden tarkastusalueestaan sisäinen tarkastus kattaa valittujen tarkastuskohteiden tarkastuksella ja miten on päädytty 0,5 henkilötyövuoden käyttöön sisäisessä tarkastuksessa.

Tarkastuslautakunta suosittelee, että HSY:n hallitus huolehtii siitä, että sisäisen tarkastuksen vuosittainen suunnittelu on riskiperusteinen siten, että siitä ilmenee mikä on sisäisen tarkastuksen vastuulla oleva tarkastuskokonaisuus ja minkälainen osuus tästä kokonaisuudesta katetaan ja minkälaisella resursoinnilla.

10 TILINTARKASTUS

Yhtymäkokous on 22.1.2010 valinnut JHTT-yhteisö Ernst & Young Julkispalvelut Oy:n suorittamaan tilintarkastuksen toimintavuosille 2010–2012. Vastuullisena tilintarkastajana on toiminut JHTT-tilintarkastaja, KHT Jarmo Lohi.

Tilintarkastaja on jättänyt 26.4.2013 päivätyn tilintarkastuskertomuksen tarkastuslautakunnalle. Tilintarkastuskertomuksen osalta viitataan arviointikertomuksen kohtaan ”9.2. Tilivelvollisten toiminta”.

Vuoden 2012 sisäisen tarkastuksen suunnitelma on painottunut siten, että sisäiseen tarkastukseen ei sisälly tilintarkastukseen tarkoitettua avustavaa tarkastusta. Tämä aiheuttaa sen, että tilintarkastuksen suorittamisessa ei pystytä aikaisempien vuosien tapaan hyödyntämään sisäisen tarkastuksen työtä.

Tarkastuslautakunta toteaa, että tilintarkastuksessa ei voida aikaisempien vuosien tapaan käyttää hyväksi sisäisen tarkastuksen työpanosta ja tilintarkastuksen resursointia tulee tästä syystä lisätä.

11 ALLEKIRJOITUKSET

Helsinki, 26. huhtikuuta 2013

HSY Helsingin seudun ympäristöpalvelut -kuntayhtymän tarkastuslautakunta

Kaj Laaksonen, puheenjohtaja

Jukka Jormola, varapuheenjohtaja

Pertti Eklund

Arja Hörhammer

Minna Ruuth